

Onderzoek Dekolonisatieoorlog in Indonesië duurt vier jaar (pag. 2)

In dit nummer

Dekolonisatieoorlog in Indonesië '45-'50.....2

De nachtmerrie van Fukushima.....7

De Schutting (1).....10

Boekhandel vindt brief weduwe Multatuli.....15

De kwetsbaarheid van het internet.....16

Literaire stadswandelingen op Java.....17

Column.....23

Zomertijd.....28

Van de redactie

NICC Enquête

De beloofde NICC Enquête is enkele maanden geleden naar de abonnees gestuurd en we hebben al heel wat resultaten binnen. We hopen zoveel mogelijk reacties om een zo goed mogelijk beeld te krijgen hoe u over NICC Magazine en over een toekomstig Indisch Centrum denkt. Maar intussen zijn er weer nieuwe abonnees.

Nieuwe abonnees welkom

U ontvangt hierbij uw eerste editie van NICC Magazine. Leest u hem eens door en vertel ons wat u ervan vindt. En als u onze website www.indisch-centrum-denhaag.nl heeft bezocht, wilt u ons ook daarover uw mening laten weten?

Wilt u onze enquête invullen?

De LINK naar de Enquête:

<http://www.survio.com/survey/d/V2Q6P7Y9H2O8F2Q6L>

(enquête laatste maand; eind april gaan we evalueren)

Ook willen wij wijzen op de mogelijkheid om **NICC Magazine als advertentie medium** te gebruiken. Hierbij een oproep aan alle lezers die eigenaar zijn van een bedrijf of er werkzaam zijn als PR manager om NICC Magazine als mogelijkheid te zien om **uw bedrijf of product onder de aandacht** van nu bijna 9500 abonnees te brengen. Tevens willen wij een beroep doen op uw waardering als abonnee voor het zeer vele werk dat wij maandelijks aan NICC Magazine hebben. Houdt u in gedachten dat NICC Magazine geheel GRATIS is, hetgeen echter niet betekent dat wij geen kosten

hebben. Juist in deze tijden is **uw betrokkenheid** bij NICC Magazine van groot belang en vragen wij u om een vrijwillige **DONATIE**. Wij zullen u daarvoor zeer dankbaar zijn en u zult verzekerd zijn van een blijvende gratis toezending van uw geliefde en gewaardeerde NICC Magazine. Onze volledige bankgegevens zijn: (BIC: RABONL2U)

NL39 RABO 0129 216 836,

t.n.v. **N.I.C.C.** Den Haag NL.

Mogen wij u tenslotte vragen om NICC Magazine zoveel mogelijk bij uw familie, vrienden en kennissen onder de aandacht te brengen? Vraag hen ook gratis abonnee te worden. Wij wensen u weer veel plezier met uw NICC Magazine. En mede dankzij uw donaties en advertenties kan NICC Magazine helemaal GRATIS blijven.

Hans Vogelsang, hoofdredacteur.

Dekolonisatieoorlog in Indonesië '45 – '50

Onderzoek KITLV, NIMH en NIOD gaat vier jaar duren

Namens het Kabinet hebben de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie en de staatssecretaris van VWS op 2 december jl. in een brief aan de Tweede Kamer laten weten, bereid te zijn om een financiële bijdrage te verlenen aan een breed opgezet onderzoek naar de dekolonisatieoorlog in Indonesië in de periode 1946 tot 1950. Het (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV), het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) en het Nederlands Instituut voor Oorlogs- Holocaust- en Genocide studies (NIOD), de drie instituten die sinds medio 2012 hebben gepleit voor een dergelijk groot onderzoek, zijn dan ook bijzonder verheugd dat het Kabinet deze beslissing heeft genomen.

Mede op basis van deze Kamerbrief hebben deze instituten zich nogmaals bezonnen op op de contouren van het gezamenlijke

onderzoeksvoorstel. Er is nu veel meer bekend over de oorlog in Indonesië dan vier jaar geleden het geval was. De vraag dringt zich dan op of het regeringsstandpunt uit 1969, namelijk dat de Krijgsmacht als geheel zich in Indonesië correct heeft gedragen, nog langer houdbaar is.

Recent onderzoek, zoals dat van Rémy Limpach (De brandende kampongs van generaal Spoor) heeft zwaarwegende argumenten voor de stelling dat Nederlandse militairen – inclusief de militairen van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger (KNIL) – tijdens de dekolonisatieoorlog structureel grensoverschrijdend geweld hebben gebruikt. Tegelijk blijven er – zoals het Kabinet ook aangeeft – nog veel vragen bestaan naar de aard, omvang en de oorzaken van dit geweld en naar de bredere politieke, maatschappelijke en internationale context waarin dit plaatsvond. De drie

onderzoeksinstituten kunnen zich dan ook uitstekend vinden in de inhoudelijke voorwaarden die het Kabinet stelt aan het verlenen van financiële steun voor vervolgonderzoek.

Dit nieuwe onderzoek zal vanuit een breed perspectief worden opgezet, met een scherp en open oog voor de samenhang tussen de gebeurtenissen – in Nederland zowel als in Indonesië – in de context van na-oorlogse internationale en ook de nationale verhoudingen. Dit impliceert bijvoorbeeld dat in dit nieuwe onderzoek uitdrukkelijk aandacht zal worden besteed aan de chaotische periode – de 'Bersiap' van medio augustus 1945 tot begin 1946, due voorafgaande aan de grootscheepse Nederlands militaire inzet, en de doorwerking daarvan in de latere jaren. Ook zal ruime aandacht worden besteed aan de bredere nationale politiek-

bestuurlijke en de internationale politieke context in die jaren, alsmede aan de tot op heden voortdurende politieke en maatschappelijke nasleep ervan. Vanuit dit perspectief vinden het KITLV, NIMH en NIOD zich in deze gezamenlijke agenda voor vervolg onderzoek.

Synthese

Een beknopte studie (ca. 300 pag.), waarin het reeds eerder gepubliceerde onderzoek alsmede de door de drie instituten verrichte nieuwe deelonderzoeken in een onderling verband worden gepresenteerd. In deze synthese worden de belangrijkste vragen omtrent dekolonisatiebeleid, het geweld en de oorlog – met een focus op het Nederlandse militaire optreden – beantwoord, met ruime aandacht voor de politieke, historische en internationale context en de nasleep van de oorlog.

Bersiap

In de Bersiap-periode in de laatste maanden van 1945 en de eerste maanden van 1946, dus voorafgaande aan de militaire inzet van Nederland, werden vele duizenden (Indo-) Europeanen, maar ook Chinezen en van 'collaboratie betichte' Indonesiërs het slachtoffer van massaal en gruwelijk geweld, uitgevoerd door al of niet georganiseerde Indonesische strijdgroepen. Onderzoek naar de achtergronden en het verloop van deze gewelddadige periode is op zichzelf belangrijk, maar dient ook om de psychologische gevolgen voor Nederlandse militairen en

burgers beter in kaart te brengen en om de vraag te stellen naar de betekenis van de Bersiap als belangrijke factor in de latere oorlogsvoering.

Politiek-bestuurlijke context

Dit deelonderzoek omvat de politieke besluitvorming tijdens de oorlog in Den Haag en Batavia (Jakarta) over de aard, schaal en wijze van oorlogvoering; de wisselwerking met het bestuurlijke en justitiële apparaat; en de invloed van de publieke opinie, pers en morele autoriteiten in Nederland en in Indonesië, in het bijzonder de kerken en thuisfrontorganisaties, op het militair optreden.

Dit deelonderzoek richt zich ook op de politieke verantwoordelijkheid, tijdens en in de decennia na de oorlog, voor de informatieverschaffing over de oorlog en in het bijzonder excessief geweld: 'Wie wist wat, waar en wanneer'.

Was er sprake van een bewust toedekken van belastende informatie en zo ja, door wie, in welke opzichten en op welke momenten. Heeft zulk handelen, behalve op de voorlichting en de propaganda, ook invloed gehad op de archiefvorming? Welke maatschappelijke en politieke overwegingen hebben daarbij een rol gespeeld? We kunnen hierbij onder andere denken aan de positie van Nederland in de internationale arena, zorg om de reputatie van de Krijgsmacht en de politici, het veteranenbeleid en mogelijke juridische gevolgen.

Internationale politieke context

De internationale context vergt nadere beschouwing, in het bijzonder de internationale reactie op en pogingen tot beïnvloeding van zowel de Nederlandse als de Indonesische geweldsinzet en -uitoefening. Dergelijk onderzoek zal mede plaatsvinden op basis van buitenlandse archieven. Een eerste stap zal zijn het inventariseren en waar zinvol nader onderzoeken van niet eerder intensief gebruikte nationale en internationale collecties, in het bijzonder in de USA, het Verenigd Koninkrijk, Japan, Australië en België (landen die direct of indirect waren betrokken bij het conflict), het laatste land als lid van de *Commissie van Goede Diensten* alsmede die van de Verenigde Naties en het Rode Kruis in Zwitserland.

Vergelijkend onderzoek

Internationaal vergelijkend onderzoek naar de specifieke aard en bredere context van dekolonisatieoorlogen en *counterinsurgencies* is belangrijk voor een beter begrip van de oorlog in Indonesië in de periode '45 – '50 en het daarbij toegepaste grensoverschrijdende geweld. Hierbij zal in het bijzonder gekeken worden naar het Franse en Britse optreden tijdens hun dekolonisatieoorlogen.

Asymmetrische oorlogsvoering

Dit betreft een breed scala van militair en justitieel beleid en handelen. In de analyse zal de

context van het optreden ruime aandacht krijgen. Voor het militair apparaat zal gekeken worden naar aspecten als legervorming, opleiding en training van militairen, leiderschap en de kennis van de omgeving. Wat betreft het justitiële apparaat zal een schets worden gegeven van onder andere de inrichting, de competenties en de verdeling ervan, alsmede de opleiding en ervaring van de betrokken functionarissen. De aandacht zal niet alleen gericht zijn op het handelen van de Nederlandse en Indische overheidsfunctionarissen, maar ook op de mogelijke relatie tussen de oorlogsmisdaden en andere vormen van grensoverschrijdend geweld over en weer. De volgende aspecten zullen hierbij in ieder geval aan bod komen:

De rol van de Nederlandse militaire justitie (die krachtens de staat van oorlog en beleg leidend was) ten aanzien van excessief geweld en in het bijzonder het onderzoek naar handelingen die tijdens en vlak na de oorlog als regelrechte ontsporingen van geweld werden gekwalificeerd.

Moordpartijen tijdens de Bersiap

Daarbij zal worden gekeken naar de institutionele en personele opbouw van de militair-justitiële organisatie bij de KL, KNIL en de KM en de verbanden tussen deze organisatie en de militaire leiding.

Verder zal aandacht besteed worden aan de juridische kaders en praktijken van preventie en bestraffing van excessief geweld en vice versa het ontbreken of al dan niet opzettelijk disfunctioneren van het justitiële apparaat. Ook is er aandacht voor de behandeling van verdachten, gevangenen en geïnterneerden. Uiteraard zullen deze zaken worden onderzocht in nauwe samenhang met het deelproject *Politiek-bestuurlijke context*.

Het functioneren en het belang van het Nederlandse inlichtingen apparaat als onderdeel van de contra-guerrilla: organisatie en werkwijze van en samenhang tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten, politie en Binnenlands Bestuur in dit verband. Hieronder valt ook geweldpleging door deze diensten en aandacht voor behandeling van verdachten, (krijgs-)gevangenen en geïnterneerden.

Mechanisch geweld aan de kant van Nederland. De inzet van technische wapens (artillerie, scheepsgeschut, luchtwapens) met een relatief groot risico op burger-slachtoffers, mede in het licht van toentertijd bestaande juridische kaders.

Militaire cultuur en grensoverschrijdend geweld: de doorwerking van de erfenis (en ervaringen) van het KNIL, van de Duitse en Japanse bezetting, alsook van het Britse interregnum en de (gewelds)mentaliteit van de gehele Nederlandse krijgsmacht. In dit verband wordt ook gekeken naar de betekenis van ervaringen met excessief geweld van de tegenstanders en bondgenoten.

Regionale studies

De wisselwerking tussen het extreme geweld aan Nederlandse en Indonesische zijde laat zich het beste onderzoeken op regionaal

niveau, omdat dan diepgravend en vergelijkenderwijs kan worden ingegaan op de ontwikkelingen die dergelijk geweld in verschillende gebieden bevorderden, dan wel matigden. Het onderzoek beperkt zich overigens niet tot het gebruik van geweld, maar gaat ook in op de inspanningen van het Binnenlands Bestuur en de krijgsmacht tot herstel van oorlogsschade veroorzaakt door de Japanse overheersing en normalisering van het maatschappelijke leven. In overleg met Indonesische historici wordt een aantal regio's geselecteerd met een onderling sterk diverse oorlogsgeschiedenis. Voor elk van deze gebieden wordt door Indonesische en Nederlandse historici in gezamenlijk verband intensief onderzoek verricht in zowel Indonesië als in Nederland en zo nodig ook elders.

Nederlandse militairen in Indië

Maatschappelijke nasleep

Dit onderzoek begint met de terugkeer cq. overkomst en maatschappelijke integratie van militairen en andere repatrianten, respectievelijk inwoners van de voormalige kolonie in Nederland. Hierbij zal enerzijds worden ingegaan op de zelforganisatie van

veteranen en de relatie tussen herdenkingscultuur en veteranen-beleid, anderzijds op de ervaringen van de honderdduizenden mensen die in vier grote migratiegolven tussen 1945 en 1967 naar Nederland kwamen. Ervaringen die toen en later aanleiding gaven tot onvrede over de opvang en begeleiding en tot gevoelens van miskennen en verdriet hebben geleid.

Tot de maatschappelijke nasleep behoren ook thema's als de ontwikkeling van het naoorlogse debat over de oorlog in politiek, media en maatschappij, de veranderende opvattingen over de legitimatie van de oorlog en de wijze van oorlogsvoering, alsmede de gevoelens hierover in de gemeenschappen van veteranen, repatrianten en andere inwoners van de voormalige kolonies die zich in Nederland vestigden. Hierbij kan worden voortgebouwd op de rijke literatuur die hierover reeds is verschenen. Ook zal aandacht worden besteed aan de consequenties van deze processen voor de bilaterale relaties met Indonesië.

Nederlandse militairen in actie met op de achtergrond een brandende kampong

Getuigen/tijdgenoten

Daarnaast zullen de betrokken instituten in Nederland in een apart project ruimte maken voor

de stem van de getuigen, in casu de tijdgenoten zelf, zowel burgers (inclusief de slachtoffers van de Bersiap) als ook militairen en veteranen. Deze ruimte zal in de eerste plaats worden vormgegeven in een egodocumenten/oral history-project en een daarop gebaseerd, publiek toegankelijk "levend audio(visueel) archief" van getuigenissen van veteranen en andere betrokkenen over de oorlog en de nasleep daarvan. In het kader van de regionale studies zullen overigens ook in Indonesië egodocumenten en audiovisuele getuigenissen worden verzameld.

Dit project dient een tweeledig doel. In de eerste plaats kan op deze wijze een antwoord worden gezocht naar de nieuwe onderzoeksvragen waarvoor het archief materiaal onvoldoende basis biedt. Ten tweede kan zo'n nationaal en internationaal platform ertoe dienen dat de betrokkenen zich gehoord en gezien voelen. In dit project zal samenwerking worden gezocht met het Veteranen Instituut en andere instellingen met al bestaande collecties op dit gebied, teneinde zo tot een gezamenlijke protal te komen. En gelet op de leeftijd van veel betrokkenen streven de instituten ernaar het getuigenproject op zo kort mogelijke termijn te laten starten.

Onderzoeksbronnen

Het bronnenmateriaal voor het onderzoek op bovenstaande terreinen ligt in de eerste plaats in Nederland, maar ook zal er (meer dan tot nu toe gebeurd is) moeten en kunnen worden gewerkt met bronnen elders. In de eerste plaats in Indonesië, waar de laatste jaren steeds meer bronnen beschikbaar komen, voorts in Australië, het Verenigd Koninkrijk, de USA, België en Zwitserland. Deze buitenlandse bronnen zijn tot op heden onvoldoende in beschouwing genomen, terwijl

ze mogelijk uniek materiaal bevatten. Ook kan meer gebruik worden gemaakt van niet-overheidsbronnen (particuliere archieven, kerkelijke archieven, egodocumenten, enz. De drie instituten voeren sinds lang een actief beleid om dergelijke collecties op te sporen en te archiveren. De verwachting is dat het project "Getuigen/tijdgenoten" hieraan een nieuwe impuls zal geven.

Executies van Indonesiërs

In het onderzoek zal intensief worden samengewerkt met historici uit de betrokken landen; in de eerste plaats met de Indonesische historici, waarmee reeds wordt samengewerkt. De belangstelling voor onderzoek naar de dekolonisatieoorlog neemt merkbaar toe, evenals de interesse in een gezamenlijk onderzoek. Ook beschikken de drie instituten over diverse internationale netwerken van historici, waarin alle relevante expertise beschikbaar is.

Start onderzoek

Het onderzoek kan vanaf voorjaar 2017 worden voorbereid en per 1 september van start gaan. Het zal in een periode van vier jaar

worden uitgevoerd. Het onderzoek zal worden georganiseerd en uitgevoerd als een coherent programma naar analogie van NWO en ERC programma's. Dit wil zeggen dat vanuit een krachtig geformuleerd gemeenschappelijk kader, deelstudies worden verricht, die tegelijk in dienst staan van een synthetische beschouwing op het gehele domein dat door het programma wordt beslagen. Deze coherentie zal vorm krijgen in de organisatie ervan. Ten behoeve van het vergelijkende onderzoek zal bovendien een internationale onderzoeksgroep worden gevormd op het "Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Studies".

Het programma zal leiden tot een reeks van tenminste zeven publicaties; tenminste één publicatie per deelonderzoek (na vier jaar) die zal fungeren als de 'gezaghebbende beschrijving en analyse', zoals bedoeld in het voorstel van de drie instituten. Het getuigenproject zal reeds in het eerste jaar van start gaan en onder andere worden vormgegeven in een interactieve website.

Verantwoording

De leiding van het project berust bij de gezamenlijke directeuren van de drie instituten, ondersteund door een projectcoördinator. De directeur van het NIOD fungeert als voorzitter. Hij is het aanspreekpunt voor de regering, is verantwoordelijk voor het budgetbeheer en de daarbij behorende verantwoording en treedt op als woordvoerder. Het KITLV is de penvoerder voor de synthese en uit dien hoofde bevoegd om – in overleg met de projectleiding en de Wetenschappelijke Adviescommissie – aanvullende onderzoeksopdrachten aan de projectmedewerkers te geven om eventuele kennis

lacunes te kunnen dichten. Het NIMH draagt de verantwoordelijkheid voor de organisatie van de kwaliteitsbewaking van de publicaties die uit het project voortkomen en als onderdeel van het project worden gepresenteerd. Ieder van de directeuren is verantwoordelijk voor de kwaliteit en tijdige oplevering van de deelonderzoeken die, op grond van een onderlinge werkverdeling, binnen het eigen instituut worden uitgevoerd.

Rijksoverheid

Ter bewaking van de wetenschappelijke kwaliteit zal een Wetenschappelijke Adviescommissie ingesteld worden, bestaande uit negen leden, waarvan ten hoogste drie hoogleraren (waaronder de voorzitter) zijn verbonden aan de betrokken instituten. Onder de overige zes leden bevinden zich ten minste een andere ter zake deskundige Nederlandse hoogleraar, een Indonesische hoogleraar, twee andere buitenlandse hoogleraren, alsmede twee ervaringsdeskundigen op het gebied van *counterinsurgency* operaties, respectievelijk diplomatie en Humanitair Oorlogsrecht. Deze commissie wordt bijgestaan door een secretaris, geleverd door de projectorganisatie.

Tenslotte

Het onderzoeksprogramma kent een Maatschappelijke Klankbordgroep Nederland, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende organisaties en instellingen op het gebied van herdenking en herinnering, waaronder Het Indisch Platform, de Stichting Herdenking 15 augustus,

het Nationaal Comité 4 en 5 mei, het Veteranen Platform, het Veteranen Instituut, de Stichting Nationaal Indië Monument 1945-1962 en de Stichting Arq. Daarnaast zal uiteraard in samenwerking met de Indonesische partners ruimte worden gecreëerd voor Indonesische perspectieven.

De begroting voor het gehele project beliep in de oorspronkelijke meer beperkte opzet uit 2012 M€3. Deze begroting is met het oog op de in de Kamerbrief genoemde desiderata – een uitbreiding van de tijdspanne van het onderzoek en de daarin te behandelen thema's, alsmede een project voor getuigen en tijdgenoten – aangepast. Deze uitbreiding vergt met name een voorziening voor meer onderzoek in buitenlandse archieven, als ook het opzetten van het Oral History project met een hieraan verbonden publieksfunctie.

Website

Inmiddels is de ondersteunende website gelanceerd.

"Dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië, 1945-1950" over het grootschalig onderzoeksprogramma van het KITLV, NIMH en NIOD naar het handelen en de gedragingen van Nederlandse militairen in voormalig Nederlands Indië, met name het gebruik van buitensporig geweld.

De drie instituten vinden het van groot belang dat het programma nationaal en internationaal breed gedragen wordt. Het programma loopt tot 1 september 2021.

Website: <http://www.ind45-50.org>
E-mail: getuigen@ind45-50.nl

Prof. Dr. Frank van Vree (NIOD).
9 februari 2017.

De nachtmerrie van Fukushima

Als gevolg van een zware zeebeving voor de kust van Japan op 11 maart 2011 werden in het Japanse Fukushima de reactoren 1 t/m 3 automatisch uitgeschakeld met een noodstop. De reactoren 4, 5 en 6 waren toen reeds uitgeschakeld in verband met onderhoud. Door het uitschakelen van de elektriciteitsproductie in de centrale en de massale stroomstoring als gevolg van de aardbeving en de tsunami moest de centrale overschakelen op een noodstroomvoorziening via diesелgeneratoren om de pompen van het koelsysteem te laten werken.

Een enorme vloedgolf verplettert de kustgebieden van Japan, waaronder Fukushima

Hoewel maatregelen om de kerncentrale tegen een aardbeving te beschermen goed hadden gefunctioneerd, bleken maatregelen om de centrale tegen een hoge vloedgolf te beschermen onvoldoende. Bij de bouw werd er rekening gehouden met een mogelijke vloedgolf van 5,7 meter hoog, de vloedgolf was echter waarschijnlijk meer dan 14 meter hoog. Door de vloedgolf ontstond er zware schade aan de gebouwen en raakten de noodaggregaten op één na buiten werking. Alleen de diesелgenerator van reactor 6 bleef intact, zodat reactor 5 en 6 voorzien bleven van elektriciteit. Alleen de belangrijkste systemen konden toen nog tijdelijk van elektriciteit worden voorzien met accu's. De reactoren 1 tot en met 4 kwamen al snel zonder regel- en

controlesystemen te zitten. Het personeel moest zijn werk uitoefenen in het donker met zeer beperkte communicatie. Uit voorzorg werd de nucleaire noodtoestand uitgeroepen, wat in Japan wettelijk verplicht is bij een uitval van de koelsystemen.

Grote brand na explosies ten gevolge van het uitvallen van de koelsystemen

De problemen van de eerste vier reactoren waren in omvang verschillend, maar werden alle veroorzaakt doordat de koeling uitviel. Door de uitval van de controlesystemen en koeling liep de temperatuur in de reactoren 1 tot en met 3 razendsnel op. Ondanks verwoede pogingen om de reactorkernen te koelen, ontstonden er diverse explosies, die de reactorgebouwen verder beschadigden. Ook werd het werken in de centrale steeds gevaarlijker. Er vonden diverse explosies plaats die de gebouwen rond de reactoren 1, 3 en 4 beschadigden. Daarbij kwam er radioactief materiaal vrij in de atmosfeer, in het grondwater en in de zee.

Het duurde lang om het gevaar onder controle te krijgen: de temperatuur in de verschillende reactoren bleef lange tijd te hoog. De werkzaamheden werden bemoeilijkt door hoge stralingsniveaus. Desondanks werkten er op 20 maart 2011 300 mensen om de situatie in de verschillende eenheden onder controle te

krijgen. In een poging de reactoren te koelen, werd bij aanvankelijk gebrek aan leidingwater of ander zuiver zoet water zeewater in de reactoren 1, 2 en 3 gepompt. Zeewater is sterk corrosief: het opgeloste zeezout en verontreinigingen in het zeewater tastten het leidingensysteem aan van de reactoren.

Nu zes jaar later, heeft het er alle schijn van dat zich een milieuramp aan het voltrekken is, die zijn weerga niet kent in de menselijke geschiedenis. Uit veel recente berichten blijkt dat de situatie in de getroffen reactoren in Fukushima zeer snel aan het verslechteren is. Dit is een probleem dat de hele wereld aangaat en dat alleen zal kunnen worden opgelost als de beste kennis, inzet, techniek uit alle landen wordt samen-gebracht. Dit is niet iets om alleen aan Japan en aan energiemaatschappij TEPCO over te laten.

Ruïne van een van de koelinstallaties, die zorgden voor de koeling van meer dan 4000 ton aan splijtstofstaven

Er lekt een onbekende hoeveelheid radioactief materiaal via het grondwater in de Grote Oceaan en van daaruit verspreidt het zich over de hele wereld. Maatregelen, om de lekkage te stoppen en om de concentratie van radioactief materiaal onder reactor 2 te verwijderen, moeten nog worden genomen en zijn onvoorstelbaar moeilijk uit te voeren. Het is verbijsterend dat alles op de lange baan wordt geschoven. Op zijn vroegst start men met de

schoonmaakwerkzaamheden en het bouwen van een 'ijsmuur' rond de reactoren in 2021. De hele klus zal dan zo'n veertig jaar duren.

Twee jaar nadat een robot moest worden opgegeven, heeft TEPCO, de energiemaatschappij die verantwoordelijk voor Fukushima, opnieuw een missie moeten afblazen, waarbij het gat in de bodem van reactor 2 werd onderzocht. De straling is op een onvoorstelbare hoogte gekomen.

De 'scorpion' robot

Een zogenaamde 'schorpion' robot die in reactor nummer 2 werd gestuurd om de schade op te nemen die het gevolg was van de meltdown, heeft zijn missie niet kunnen afmaken als gevolg van het niet meer doorgeven van signalen. In reactor 2 is de radioactieve straling op recordhoogte gekomen. De 'schorpion' robot wordt zo genoemd omdat een camera aan de achterkant van de robot omhoog kan worden geschoven om zo vanuit verschillende hoeken te kunnen filmen. De robot was er ook op gebouwd om over brokstukken heen te kunnen bewegen.

Het apparaat kon zijn bestemming beneden het drukvat echter niet bereiken. Uit dit drukvat is volgens een woordvoerder van TEPCO mogelijk veel radioactief materiaal gelekt.

Deze veronderstelling is gebaseerd op het feit dat de robot niet meer in beweging was te brengen, als gevolg van de extreem hoge radioactieve straling.

Volgens een woordvoerder was het niet onmiddellijk duidelijk of de schade aan de robot het gevolg is van straling of van obstakels, TEPCO onderzoekt nu de data, inclusief foto's die door de robot werden opgehaald voordat het ding onklaar raakte.

"De missie van de Schorpioen is om foto's te maken en gegevens te verzamelen in de reactor" aldus Shinischi Nakakuki een andere zegspersoon van TEPCO in een eerdere verklaring, "er zijn twee uitdagingen: de hoge stralingsniveaus en het moeten bewegen van de robot over een bodem vol afval."

De stralingsniveaus binnen de reactor werden geschat op 650 sieverts per uur en dat kan de robot in betrekkelijk korte tijd hebben gesloopt. Een halve sieverts per uur is al genoeg om stralingsziekte verschijnselen te veroorzaken bij een levend organisme. De verloren robot is al de zevende op rij die het begeeft in de Fukushima reactor. De laatste robot stopte er al na drie uur mee.

Een team van ongeveer 40 medewerkers hebben de robot, waarvan werd verondersteld dat deze hoge stralingsniveaus aankon naar beneden in de reactor laten zakken. De robot hield op te werken op twee derde van het af te leggen traject, volgens TEPCO.

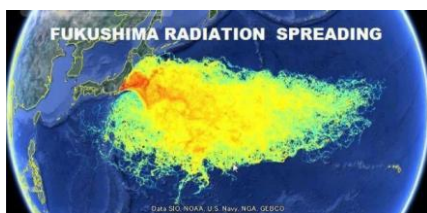
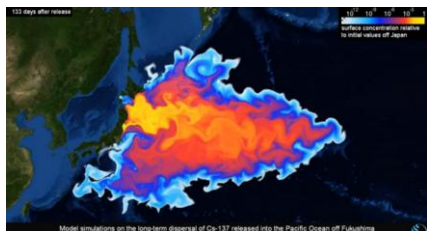
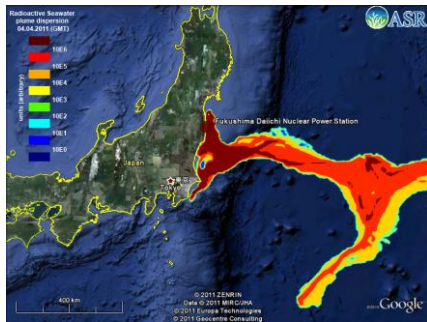
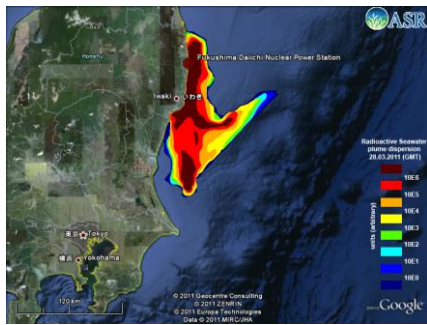
In de container van reactor 2 blijkt een gat van ca. 2 meter te zitten

De straling in de beschadigde reactoren heeft een onvoorstelbare hoogte bereikt volgens de experts. Omdat er zoveel nucleair materiaal van Fukushima in de Grote Oceaan is gelekt, zijn er veel wetenschappers die geloven dat dit de ergste milieuramp is in de menselijke geschiedenis. Echter, omdat de mainstream media zwijgen over wat er zich in Fukushima afspeelt, wordt er in het algemeen gedacht dat de zaak daar nu 'onder controle' is. Ongelukkigerwijs is dat echter absoluut niet waar. Radioactief materiaal in aanzienlijke hoeveelheden blijft in de oceaan lekken. Uit recente informatie is daar bovenop gebleken dat het stralingsniveau binnen reactor 2 zo hoog is, dat er geen mens is die blootstelling hieraan kan overleven.

TEPCO verklaarde dat een stralingsniveau van 650 sieverts per uur was gemeten in de ruimte net beneden het drukvat van reactor 2, dichtbij de reactorkern. Het meest verontrustende is dat het stralingsniveau blijft toenemen.

Het hoge niveau geeft aan dat er gesmolten radioactief materiaal uit het drukvat is ontsnapt. Het is niet in woorden te vatten hoe zorgelijk dit is.

Het slechte nieuws is dat er een gat van 2 meter doorsnee in de

De zich in het water van de Pacific Ocean verspreidende radioactieve bestanddelen en straling. Foto's van boven naar beneden: enkele weken na de ramp, eind 2011, begin 2015 en december 2016.

bodem van de container die het drukvat omgeeft, blijkt te zitten. Het gat werd veroorzaakt door gesmolten radioactief materiaal. En, alsof dit al niet beangstigend genoeg is, rapporteert een van de Japanse nieuwsbronnen dat het radioactief materiaal in het grondwater terecht is gekomen, waardoor het water dagelijks meer wordt besmet met radioactiviteit. Om de reactor te kunnen ontmantelen, moet eerst het radioactieve materiaal worden verwijderd. Dit lukt echter niet vanwege het enorme stralingsniveau. En de ramp blijft niet

beperkt tot Japan. Het grootste deel van de radioactieve besmetting belandde in de Grote Oceaan en vervolgens werd het letterlijk over de hele planeet verspreid."

Meer dan 80 procent van de radioactiviteit van de beschadigde reactoren kwam in de Grote Oceaan terecht – veel meer dan wat er vanuit Chernobyl werd verspreid. Een deel van het radioactieve afval zakte naar de bodem van de oceaan, een deel kwam terecht in de Kuroshio stroom en mengde zich met de watermassa's van de noordelijke Grote Oceaan.

In de afgelopen jaren werden de visserijbedrijven met plotselinge en onverwachte terugval in de visvangst geconfronteerd en met ongewone oceanische en klimatologische condities. In 2016 werd de vangst van roze zalm in Kodiak, Prince William Sounds, Chignik en Cook Inlet dramatisch veel slechter tot verbijstering van biologen, die in het 'duister tasten' over de oorzaken.

Men is er niet zeker van of er een verband is maar de extreem slechte visvangst aan de westkust van de Verenigde Staten is onloochenbaar. De VS staatssecretaris van handel verklaarde dat er negen visserijbedrijven in Alaska, Californië en Washington failliet zijn gegaan.

Verder naar het zuiden werden in januari 2017 miljoenen dode sardines gerapporteerd op de Chileense stranden. Er is iets werkelijk mis in de Grote Oceaan en het wordt steeds aannemelijker dat er een verband is met Fukushima.

Radioactiviteit 'op drift' met de golfstroom in de Pacific

Het nucleaire materiaal van Fukushima komt in de voedselketen en omdat de mens centraal in de voedselketen staat, zullen onze organen er in de komende jaren steeds meer door worden aangetast.

Plotselinge sterfte van miljoenen sardines op de kust van Chili in januari 2017

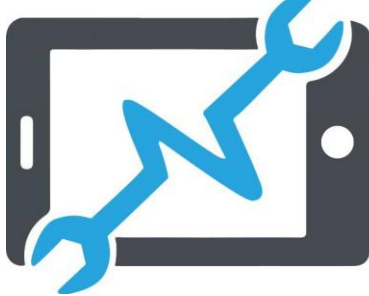
"Interne radiatie die vrijkomt van radioactieve elementen en die het lichaam binnenkomt via de ademhaling, spijsvertering of via de huid, bijvoorbeeld iodine-131, cesium-137 en andere isotopen die vrijkomen in de Grote Oceaan stapelen bij iedere stap in de voedselketens op totdat ze in relatief hoge concentraties in het menselijke lichaam terecht komen. Nadat ze in het lichaam komen migreren deze interne 'emitters', zoals ze heten naar specifieke organen zoals de schildklier, lever, beenderen en de hersenen waar ze voortdurend kleine hoeveelheden radioactiviteit doorgeven in de vorm van alfa, bèta en of gammastraling. Als dit proces langer doorgaat, dan resulteert het uiteindelijk in celwoekering, of directer: kanker. Veel van de nucliden blijven generaties lang radioactief en kunnen op de duur tot genetische degeneratie leiden."

Droevig genoeg zal deze crisis ons lang, zeer lang parten spelen. En er wordt nog niet eens een begin gemaakt met het verwijderen van gesmolten nucleair afval uit de reactors voordat het 2021 is en daarna duurt het schoonmaakproces waarschijnlijk nog minstens veertig jaar.

Ontmantelen van de reactoren kost 70,4 miljard dollar, volgens een schatting uit begin december 2016 van het ministerie van economische zaken van Japan. TEPCO neemt een beslissing over de verwijdering van het afval in maart 2019, over twee jaar dus en

begint naar alle waarschijnlijkheid met de schoonmaak in 2021. Er zullen tot en ook na die tijd heel veel mensen sterven, zonder te weten dat hun dood veroorzaakt is door Fukushima, om nog maar niet eens te spreken over het leven in de oceanen.

Dit is tot op heden de grootste milieuramp uit de menselijke geschiedenis en uit de recente berichten over reactor 2 moet helaas worden geconcludeerd dat de omstandigheden in een hoog tempo aan het verslechteren zijn.

SHOPDEN
BORCA ONLINE

**Borca Online
Computer Service**

Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

De Schutting (1)

Door: Therry Heijne

Dit is het persoonlijke verhaal van Wilhelm Paul von Grumbkow van zijn ervaringen in het Japanse concentratiekamp zoals hij die meemaakte tijdens de 2e Wereldoorlog in Nederlands-Indië. Zijn handgeschreven manuscript is bewerkt door Therry Alois Heijne, die het vervolgens als artikel beschikbaar stelde voor exclusieve publicatie in NICC Magazine. De redactie dankt hem voor dit bijzondere manuscript, dat wij in vier delen zullen plaatsen. Selectie illustraties: Han Dehne.

Java: Bandoeng, 8 december 1941. Nederland had als geallieerde van de Verenigde Staten de oorlog verklaard aan Japan. Het was een heel gedoe. De militie en de Landstorm werden opgeroepen en ingelijfd bij het leger. Ik was in die tijd 17 jaar en zou me op de 12e Maart 1942 moeten melden voor de militaire dienst. Ik werd opgeroepen om bij de lucht-beschermingsdienst te moeten werken. Het doel was: hulpverlening aan de bevolking gedurende en na eventuele bombardementen. De schermutselingen duurden niet lang, want op 8 Maart 1942 capituleerde de regering tengevolge van de Japanse overmacht.

De Japanners begonnen de macht in handen te nemen en kwamen op de proppen met heel wat geboden en verboden. Wapens inleveren, radio's met lange golfbereik, elektrische energieverbruik beperkt tot 50 W. De burgerambtenaren werden tijdelijk ontslagen en

naderhand werden diegenen die de Jap nodig had weer aangenomen. We kregen advies om niet leeg te lopen en ik sloot me aan bij enkele vrienden, die met een grote verhuishwagen met mankracht, zich beschikbaar hadden gesteld voor verhuizingen. Het was echter meer raadzaam om binnenshuis te blijven, want de Japanse soldaten begonnen reeds met hun sadistische machtsvertoon.

In Juni 1942 werd ik met een oudere broer van me opgeroepen voor eventuele internering in een kamp, opgericht in 's' Lands Opvoedings Gesticht. We werden daar voor de eerste maal geconfronteerd met de Japanse machtswellust. Als men voorlangs een Jap passeerde moest men het bovenlijf buigen als bewijs van eerbetoon. Iemand had dat vergeten bij een schildwacht voor het kamp. Hij werd afgetuigd en met bloedend gezicht ging hij het kamp in.

Met deze gelegenheid gingen mijn broer en ik nog vrij uit en we kregen een briefje met Japans schrift. Van een bevriende Chinees kregen we te horen dat we nog drie maanden op vrije voeten mochten lopen: dit stond in het briefje.

In September werden we opnieuw opgeroepen, ditmaal waren we met z'n vieren van dezelfde naam: mijn vader, mijn broer, en jongere broer van mijn vader en ik. We moesten een koffer met kleren meenemen, een matras en enkele kleine benodigdheden. We hadden ditmaal wel een vermoeden dat we zouden moeten blijven.

We moesten ons melden bij een kamp dat opgericht werd in een ontruimde school die van Lekenzusters was. Op het terrein waren ook de bijgebouwen waar een klooster was geweest, *Maria Sterre der Zee*. Ik weet niet meer met zekerheid waar dit kamp lag, ik dacht ergens op de weg naar het vliegveld Andir.

We stonden nog buiten het kamp op een grasveld dat ook tot het klooster behoorde. Het uur brak aan dat we naar binnen moesten. We werden aan de lijve onderzocht en moesten de koffers openen en ook de handtassen. Messen en vorken werden afgenomen, maar scharen, scheermesjes en nagelscharen werden toegelaten. Velen moesten ook aanzien dat hun geld in andermans zakken werd getransformeerd. We werden onderzocht door Japanners en Heiho's, (Heiho is een door het Japanse leger gerekruteerde Indonesiër)

Eindelijk was het dan zover dat we onze huisvesting konden betrekken. Het kloostergebouw, met onderverdeeld in klassen en de bijgebouwen. Het was te begrijpen dat we met ons viere ergens onderdak zochten: onze keus viel op de fietsenloods die met een bilikwand was afgesloten. In de wand die afgesloten was waren uitsparingen aangebracht die verticaal konden worden geopend, het waren de ramen. Er was ons reeds medegedeeld dat een ieder over 60 cm betonvloer mocht beschikken. We lagen in die fietsenloods met 52 man, 26 man aan iedere wand. Op de betonvloer rolden we onze tikar uit en daarop legden we onze matras neer. Tussen beide rijen bleef nog een ruimte over waar we onze koffers konden neerzetten en tussen de koffers bleef nog een smal looppad over waarlangs we ons naar buiten de barak konden bewegen. Daar zaten we dan op onze matras naar de andere bewoners te kijken. Er werd geen woord geuit, een ieder had het druk met z'n eigen gedachten.

We werden weer opgetrommeld door de Heiho's en moesten ons verzamelen voor een gebouw waar de kampdirectie was gezeteld. We werden toegesproken door een Indonesiër (kampdirecteur), maar er waren ook Japanse officieren aanwezig. We kregen te horen dat we voor onze eigen veiligheid

gecontroleerd werden en dat we daarvoor dankbaar mochten zijn. We zouden eens per week bezoek mogen ontvangen maar vluchten zou met de doodstraf gestraft worden. We moesten ook een kampvertegenwoordiger benoemen en ieder barak een barakcommandant. Gelukkig waren er wel enkelen bereid om als vertegenwoordiger op te treden en de keus viel op ingenieur Dom.

Terug in de barak moesten we een commandant uitkiezen. Dat maakte de stemming een beetje minder bedrukt en maakten we zo'n beetje kennis met onze barakgenoten. Bij ons werd gekozen een zekere Boelhouwer, een heel sympathieke man.

Ik zal hier meteen maar enkele namen noemen die mij van dit kamp zijn bijgebleven. Dom, Boelhouwer, Naerssen, Roggen, Bochum, Everts, Christoffel, Boer, van Dongen, Luik, Brugman, Benig, Anthonysz, Klein, Elenbaas, Verhaaf en wijzelf von Grumbkow. Anthonysz was ook een oom van mij.

Heiho's, de door Japanners gerecruteerde Indonesiërs

Om zeven uur in de morgen moesten we in het gelid staan voor de telling. Daarna ontbijt en om een uur of twaalf middagmaal en 's-avonds om zes uur avondeten. We hadden zo'n beetje kennis gemaakt met de anderen en konden naar buiten de barak om ons kamp in ogenschouw te nemen.

Het kamp was niet zo klein en ik kwam te weten dat we er met zo'n 1200 man zaten. De schutting bestond uit twee omheiningen met

een pad ertussen. De binnenste omheining was ongeveer 1,5 m hoog en bestond uit palen in de grond, verbonden door een vlechtwerk van prikkeldraad. De buitenste omheining was 3 meter of iets meer hoog, verder gelijk aan de binnen omheining en van buiten afgesloten tot bovenaan toe met bilik; we waren op deze wijze afgesloten van de buitenwereld, we konden niets zien. Deze schutting beroofde ons van onze vrijheid, hoe lang zou dat duren.....

We waren van mening dat de oorlog niet lang zou duren, hiertoe behoorden ook de Japanners. In het begin leek alles op een grote kampeergebeurtenis. Met het verstrijken van de dagen maakten we kennis met de andere barakgenoten. In het dagelijks normale bestaan, merk je eigenlijk niet op hoe er groot verschil gemaakt wordt in de menselijke samenleving. Dit verschil viel op in het kamp, want we zaten allen in één grote kooi. Er waren héél eenvoudige mensen, middenstandsmensen en mensen die ondanks de de moeilijke omstandigheden op hun "status" stonden.

Mijn vader was een gepensioneerd ambtenaar, mijn oom en mijn broer werkten bij de Artillerie Constructie Werkplaats en ikzelf was 3e jaars student op een MULO. Langzaam aan begonnen we ons te schikken in de geforceerde omstandigheden.

Het eten dat ons dagelijks voorgezet werd was niet gering, méér als voldoende en de kwaliteit was ook niet slecht. Het eten werd door onze eigen mensen klaar gemaakt in een speciaal voor dat doel opgerichte keuken met hout als brandstof. Het eten werd verdeeld in plaatijzeren gamellen van 250 liter. Deze gamellen werden door sterke jonge lieden vanuit de keuken naar de verdeelplaats gebracht door middel van een lange Bambu die door de oren van de gamel gestoken werd. Het feit dat we gescheiden waren van onze familieleden en dat we onze vrijheid verloren hadden viel

ons zwaar op het lijf. Het slapen op de cementen vloer was niet zo erg, we waren nog gezond en voldoende gevoed.

De dagen verstreken en vol ongeduld wachtten we op de bezoeken dag. We mochten er niet allemaal tegelijk uit, we werden verdeeld in groepen en de duur was als ik me herinner ongeveer een half uur. Door tussenkomst van de familie kwamen we op de hoogte van de toestand buiten het kamp, over het verloop van de oorlog was heel moeilijk omdat de radio's waren ingepikt.

De weken gingen voorbij en bij beetje veranderde de situatie óók voor de mensen buiten het kamp, het was geen eenvoudige taak om de dagen gevoed door te komen. Wij in het kamp hadden iedere dag eten, ook al was het niet wat we gewend waren. Er gingen veel geruchten rond, de Japanners waren optimistisch en men sprak erover dat de geïnterneerden die ter plaatse woonden, zouden worden losgelaten.

Op een dag kregen we een bericht dat we daadwerkelijk zouden worden losgelaten, het wachten was op bevestiging van het Japanse commando. In onze fietsenloods waren er 34 die eventueel vrijgelaten zouden worden. Het was begrijpelijk dat het bericht blijdschap en triestheid veroorzaakte. We hadden bezoeken dag gehad en om deze redenen hadden we nog snoepjes en vruchten, die we na beraad, aan de achterblijvers zouden geven. Onder de fietsenloods bewoners bevond zich een Fransman, Boulogne, die aan het onderwijs was verbonden. Hij ontving nooit familiebezoek omdat hij niet in de stad Bandoeng woonachtig was, dus was hij één van de weinigen die met het een en ander bedeed werd.

De uren gingen voorbij en er werd helemaal niet meer over loslaten gesproken; 's-avonds kwam de kampdirecteur met de opdracht: alles uitpakken, er wordt niemand losgelaten! Het was te begrijpen

dat de teleurstelling enorm was, maar er was niets aan te doen en we moesten ons in de toestand schikken. Niemand had erover gedacht om het spul terug te vragen dat aan Boulogne was afgegeven, het was dus begrijpelijk dat we verrast waren toen Boulogne er op stond om alles terug te geven. Na veel aandringen kregen we gedaan dat hij toch het een en ander aannam.

Zoals ik al gezegd had was het kamp voordien een school en de eigenaren waren lekenzusters die daar ook hun klooster hadden. Het hydraulische systeem was niet berekend op zo'n grote permanente bevolking en de afvoer verstopte.

School van de Zusters Ursulinen in Bandung

De gevangenen zelf moesten dit probleem oplossen; er werd een schoonmaakploeg opgericht waarvan ik ook deel uitmaakte. We hadden geen gereedschap tot onze beschikking, dus moest alles met de blote handen gebeuren en bamboe repen die we op het terrein hadden gevonden. Mijn hand in een afvoergat steken om obstakels op te ruimen was een routinezaak voor me geworden.

De watervoorziening was intussen óók geknepen en we moesten groepen vormen die de wacht hielden bij de WC's om erop toe te zien dat iedere kampgenoot z'n eigen afval opruimde want de lozing werkte niet vanwege het watergebrek. Iedereen moest dus met behulp van een emmer ervoor zorgen dat het een en ander werd weggespoeld. Discipline was een eerste vereiste. Toch kwam het voor dat ik op een dag iemand

zeker een dozijn malen heb moeten laten lopen tussen WC en waterkraan om zijn offerande op te ruimen; de heer was gewend om voorheen op zijn wenken te worden bediend. Het was duidelijk te merken dat de algemene situatie beetje bij beetje slechter werd, maar de hoeveelheid voedsel die ons verstrekt werd was nog voldoende.

Er waren echter kampgenoten die misbruik begingen, namen rijst aan die ze niet aten maar in de vuilniston wierpen, er werden namelijk ook gekookte aardappelen verstrekt. Dat irriteerde zowel de kampdirectie als óns, gevangenen. Iemand zei tegen die mannen op een dag: spoedig zal de dag aanbreken dat jullie onderling zullen vechten om te beslissen wie de laatste korrels van de drumbodem zou mogen graaien, en helaas gebeurde dat ook. De bezoeken dagen werden verminderd tot tweemaal in de maand. Een gedeelte van het klooster bestond uit een gebouw dat twee hoog was en waar ook gevangenen waren ondergebracht. Als men voor de ramen stond was het mogelijk om over de schutting te zien, maar de afstand was veel te groot om boodschappen door te geven, maar men kon wel makkelijk de mensen op straat zien lopen.

Op een dag dat we bezoek mochten ontvangen, stond er iemand voor een raam naar buiten te kijken en maakte de opmerking: "kijk daar komen de sletten weer aan". Op het nippertje ontsnapte hij aan de wurgingsdood en daarvoor in de plaats werd een spreekverbod over hem uitgesproken wat dus inhield dat hij vanaf dat moment als niet bestaand werd verklaard. Het leek een lichte straf maar de lafaard hield het geen twee dagen uit en vroeg op de knieën om vergiffenis. Dit was de eerste ruzie onder de gevangenen. de bezoeken werden helemaal verboden en we kregen minder voedsel en de kwaliteit werd steeds slechter, wat we

voorheen kregen werd ingehouden. Het werd steeds moeilijker om de dagen door te brengen, de uren gingen niet voorbij; toen we nog bezoek mochten ontvangen was er wel altijd iets om over te praten. Men deed van alles om niet met zijn eigen gedachten zoek te lopen, er waren er die kaartspellen deden, anderen speelden schaak en andere spelen, er werden ook competities georganiseerd; het moreel stond nog op een goed peil. De kampcommandant gaf ook nog toestemming om een Hawaï-avond te houden. Wel, er waren geen meisjes in het kamp maar een half dozijn knapen stelde zich bereid om als meisje te worden gegrimed, wat zo goed uitviel dat de bewakers de volgende dag het hele kamp uitkamen op zoek naar de meisjes. De jongens moesten zich nogmaals opmaken om het tegenbewijs te leveren.

We hadden vóór we het kamp ingingen afgesproken dat we niet zouden trachten brieven naar huis te sturen en we rekenden er ook niet op schriftelijk bericht te ontvangen om geen risico te lopen. De Japanners wantrouwden allen en kenden wrede methoden om de slachtoffers tot spreken te brengen. De voedselresten in het kamp werden opgehaald door inheemse werkers, die speciaal voor dit doel waren aangenomen. Zij hadden vergunning om in het kamp te komen, maar toch ook niet verder als het keuken terrein waar grote houten bakken waren neergezet om er de resten in te gieten. Er waren onder ons, gevangenen, die door tussenkomst van deze werkers contact onderhielden met mensen buiten het kamp.

Het werd steeds moeilijker om de dagen door te komen en het was een uiterste noodzaak om de hersens te gebruiken om uitwegen te vinden. Iemand begon stenen te slijpen, het waren gewone rivierstenen die overal op het terrein te vinden waren. De vorm werd verkregen door de steen op een stuk glas te schuren met wat

water. We namen een stukje hout waar we aan één punt een bepaalde vorm hadden gegeven, ovaal, ruit, rond enz. als maat voor de steen; de steen werd met een korrel rijst en wat water op het stokje gelijmd. De glans op de steen werd verkregen met een stukje bamboebast. Er waren wandluizen in het kamp die erg hinderlijk begonnen te worden. Deze insecten zijn sterk en kunnen geruime tijd zonder eten(bloed) uithouden. We deden eens een experiment, we sloten een handvol in glazen stopfles op. Na twee weken was het grootste deel nog in leven. De toestand werd zienderogen slechter, de kwaliteit van ons eten was slecht en de hoeveelheid was heel sterk gekort, de hygiëne liet te wensen over. Niet zelden vonden we in het brouwsel dat soep werd genoemd een meter of meer, verbandgaas dat gediend had om een wond te beschermen van iemand die het eten moest bereiden. Helaas gebeurde wat min of meer voorzien was, verscheidene mannen hingen tot op hun middel in de drums om de laatste restjes te schrapen.

De Tapiocapap werd in grote gamellen gemaakt.

In het begin kregen we een soort pap, gemaakt van industriële tapiocameel en er zat wat palmsuiker in, de pap was eetbaar. Deze pap werd nu verstrekt zonder palmsuiker en was oneetbaar en smaakte naar petroleum, was gewoon niet te slikken en de afvalkisten waren iedere dag boordevol met pap. We begonnen het nuttigen van het voedsel te controleren, we aten het voedsel niet meteen op maar in enkele keren, het hielp wat. we hadden

ook enkele kleine perkjes waar we tomaten hadden geplant en ook prei.

Deze perkjes waren niet voor algemeen onderhoud en er waren heel wat discussies omdat er heel wat mannen wel wilden eten maar niet werken. De kaartspelen en andere tijdverdrijf spelen waren niet meer voldoende om de gedachten bezig te houden. Het werd steeds moeilijker om de dagen door te komen en er was te weinig ruimte. Naersen kwam op het gelukkige idee een bibliotheek op te richten, hij vroeg mijn broer en Brugman om te helpen en ik maakte ook deel uit van de groep. We liepen alle kamers af om uit te leggen wat het idee was en vroegen allerlei soort literatuur te leen tegen een kleine geldelijke vergoeding.

We kregen verscheidene lectuur, onder andere boeken en tijdschriften. Alles werd uitgeleend tegen een kleine huur, eerste dag twee cent en iedere volgende een cent met een maximum van drie dagen huur. Mijn broer en Brugman hielpen met de administratie, ik bracht de boeken rond en zorgde voor de reparatie. De pap die ik niet door mijn keel kon krijgen diende als lijm om losse en gescheurde bladzijden te lijmen.

Toen we het kamp binnen gingen werden we aan de lijve onderzocht en bij deze gelegenheid werden alle snijdende voorwerpen in beslag genomen. Om iets van hout te kunnen maken moesten we dus improviseren. We zochten het terrein af naar ijzerdraad, grote spijkers en stukjes plaatijzer, materiaal waar we een snijdend gereedschap van konden maken. Het metaal werd eerst "gehamerd" tussen twee stenen en daarna werd een snijkant verkregen door het materiaal tegen de betonnen vloer te schuren of tegen een steen.

Met dit gereedschap lukte het mij borstels te maken om kleren te wassen. Het was waaibomen hout en de haren kwamen van een

afgedankte bezem. Ik had ruim vier dagen nodig voor een borstel. We hadden niet alleen gebrek aan voedsel maar ook aan kleding, de slechte kwaliteit van het zeep dat we kregen hielp met het vernielen van de stof.

Ofschoon we geen vuur mochten stoken kwam er ook gebrek aan lucifers en vuursteentjes voor aanstekers voor de rokers. Het lukte me om tondeldozen te maken, ik gebruikte djatihout (teak) dat afkomstig was van een gedemonteerde kerkbank. Ik had een grote spijker waarmee ik een gat kon "boren". De binnenkant van het gat moest gepolijst worden, wat ik kon doen met een schroefdraad van een pen waarmee een fietsstuur werd vastgezet.

De zuiger werd gemaakt van een spaan djatihout; aan de punt werd een reepje leer gelijmd dat met het hout een holte vormde om er een stukje zwam in te leggen. Als zwam gebruikte ik watten dat eerst in salpeter (uit de keuken) werd gedrenkt en daarna te drogen werd gelegd in de zon. Voor hen die de werking niet kennen: indien men snel de plunjer in het gat introduceert (met een klap) en er dan weer snel uithaalt ontbrandt de zwam vanwege de snelle wisseling: vacuüm - snelle toevoer van zuurstof. Het kostte me een week tot tien dagen om een tondeldoos te maken.

Ondanks de problemen die we het hoofd moesten bieden deden zich toch ook gebeurtenissen voor waar we om moesten lachen. Op een middag werd ik door een mede tawanan aangesproken met de woorden: "Grumbkow die en die moet je spreken"; ik zocht de bewuste persoon op, die me een pakje overhandigde met de woorden: "dit komt van jouw moeder". Ik stond verbaasd, maar kreeg toch de verzekering dat het pak inderdaad voor mij bestemd was. Met het pak onder de arm "verborgen" haastte ik me terug naar onze fietsenloods waar ik verslag uitbracht aan mijn vader en

aan mijn broer. We bekeken het pak waar niets op geschreven stond, we waren in twijfel, we hadden immers andere afspraken gemaakt met de familie. We zouden 's-avonds het pakje openen om al te nieuwsgierige ogen te vermijden.

Wel, het was dan zover, touwtjes er af en langzaam het kaftpapier openvouwen, er kwam een heerlijke lucht uit, oliepapier open vouwen en daar lag hij, een gebakken kip. Oom werd erbij gehaald en met ons vieren werd de kip soldaat gemaakt. Ik had het kaftpapier bewaard, omdat ik al geleerd had dat alles bruikbaar was. De volgende dag spreidde ik het papier op de grond uit op zoek naar een of ander bericht en na lang turen vond ik wat in het hoekje. Ik riep mijn broer en liet het hem zien: de kip was voor mijn oom geweest. Wél, hij kreeg dit ná de oorlog te horen, per slot van rekening had hij toch óók kip geproefd.

Op een morgen kwamen er na het ochtend appél gewapende heiho's in het kamp, ze zochten naar ons vieren met dezelfde naam. We werden voor de kampdirecteur geleid; we werden ondervraagd, er was een brief onderschept die van één van ons afkomstig moest zijn. Als het bericht waar was dan moest de brief van mijn oom zijn; niemand van ons gaf antwoord en we werden naar het kamp terug gestuurd met een uitstel van vier en twintig uur voor het antwoord en heel wat bedreigingen. Terug in onze loods vroegen we oom of hij de briefschrijver was en na een

paar maal ontkennen gaf hij uiteindelijk toe. We moesten de gebeurtenissen afwachten.

De volgende dag zocht oom mij op: Willy (mijn thuisnaam), ik heb een vreemde droom gehad; ik werd door de familie ervoor aangezien de betekenis van dromen te kunnen uitleggen: ik stond op een grasveld en opeens richtte zich een grote slang op enkele meters voor me. Uit een andere richting kwamen drie slangen op me af, die, naderbij gekomen, door de grote slang werden opgeslokt. Ik gaf antwoord: "Oom, ik geloof dat we niet nogmaals geroepen zullen worden, afwachten dus".

Het liep inderdaad zo uit want we zouden die morgen weer voor de directeur moeten verschijnen en dat gebeurde niet en daarna ook niet. Na de oorlog kregen we de reden te horen: de onderdirecteur zat ook in het smokkelplan.

De honger begon meer te nijpen, veel gevangenen begonnen padden te vangen om er soep van te koken, ze verkochten zelfs kroketten. Met de weinige levenservaring die ik bezat kon ik me niet voorstellen tot welke diepte de waardigheid van een mens zou kunnen afzakken, indien hij zou worden geconfronteerd met uiterst moeilijke omstandigheden. Ik zou dit alles meemaken. De triestheid won terrein, het moeilijkste uur was wel met zonsondergang, die verdween dan voor ons achter de buitenste bilik omheining.

In onze fietsenloods hing een elektrische lamp van weinig watts, zo ook in de andere onderkomens, die diende voor avond verlichting. In deze schaarse verlichting speelden enigen nog kaart tot tien uur 's-avonds wanneer de lamp dan uit moest. Het was echter moeilijk om meteen in slaap te vallen. De gedachten dwaalden af en die hadden een sterke partner: de honger.

Een loodsgenoot nam op een avond het initiatief om een deuntje te neuriën. Hij werd prompt bij-

gevallen door een ander die met het volgende refrein lucht gaf aan zijn onderbewustzijn: ik heb een doosje vol met vet al op de schoorsteen neer gezet, eerste couplet. Dit werd iedere keer herhaald echter onder verandering van het couplet nummer. In weinige seconden was het

bescheiden één-stemmig geluid aangegroeid tot een heel koor, zo enthousiast gezongen dat de schildwachten alarm sloegen. In korte tijd stond een hele troep gewapende heiho's vergezeld van de onderdirecteur, voor onze loods. Boelhouwer moest aantreden en een en ander uitleggen. Gelukkig

liep alles met een sisser af maar herhaling zou goed gestraft worden. Toch werd het zingen niet achterwege gelaten, echter heel zachtjes.

Het tweede deel volgende maand in het aprilnummer.

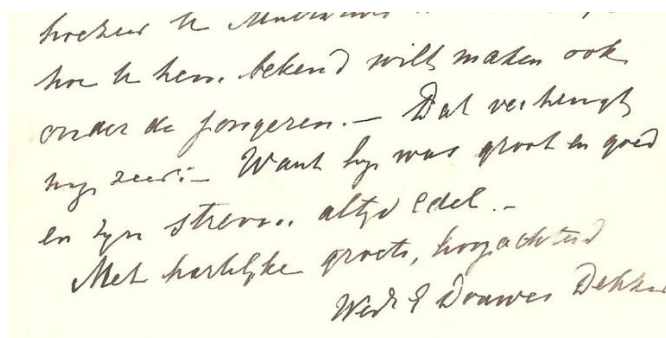
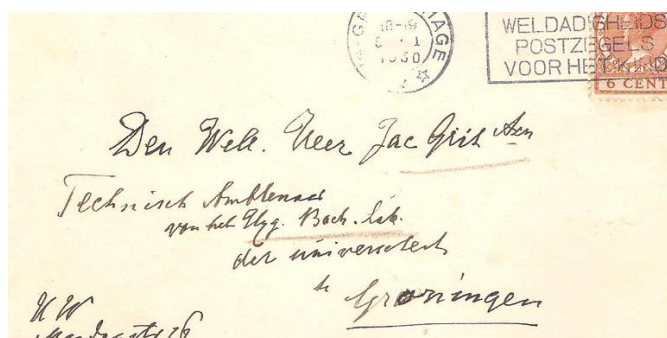
zoekt donateurs

Het Indisch Platform behartigt de belangen van de Indische gemeenschap bij de Nederlandse overheid.

Stichting Het Indisch Platform - Postbus 85564 - 2508 CG Den Haag

Het Indisch Platform heeft de ANBI-status en dus is uw donatie een aftrekpost bij uw belastingaangifte

Boekhandel vindt brief weduwe Multatuli

Bij de boekhandel Books4Life uit Groningen heeft een vrijwilliger tussen een gedoneerde partij boeken in een exemplaar een brief gevonden, die in 1930 is verstuurd door de weduwe van Multatuli.

Multatuli, pseudoniem voor de schrijver Eduard Douwes Dekker, overleed in 1887. De brief is gevonden in een boek van Nelleke Noordvliet en is gericht aan een medewerker van de Rijksuniversiteit van Groningen. De geadresseerde, Jac Grit, was destijds als technicus werkzaam bij het Hygiënisch Laboratorium. De brief is op zaterdag 11 maart overhandigd aan het Multatuli Museum in Amsterdam.

Conservator Klaartje Groot nam de brief in ontvangst.

In de brief staat de volgende tekst te lezen:

"Geachte heer! Ik dank u zeer voor uw brief van 16 dec. jl. - waaruit nog blijkt hoezeer u Multatuli waardeert en hoe u hem bekend wilt maken ook onder de jongeren. Dat verheugt mij zeer. Want hij was groot en goed en zijn streven altijd edel. Met hartelijke groet, hoogachtend, Wed E Douwes Dekker".

"De weduwe van Multatuli deed haar best om het werk van haar overleden man ook na zijn dood onder de aandacht te brengen",

aldus Books4Life bestuurslid Jetty Olijdam. "We vinden wel vaker wat tussen boeken, maar dan betreft het meestal bonnetjes, paginanotities en boekenleggers. Maar zo'n vondst als dit is ook voor ons echt uniek".

De tweedehands boeken die bij Book4Life verkocht worden, komen allemaal binnen via donaties. "De vondst van de brief van de weduwe van Multatuli is een goede reden om nieuw ingebrachte boeken extra goed te blijven controleren", zegt Jetty Olijdam. "Wie weet wat we in de toekomst nog tegenkomen".

De kwetsbaarheid van het internet

Hoe wereldwijd het licht uitviel na een tikfoutje bij Amazon. Grootschalige internetuitval laat kwetsbaarheid van verbonden wereld zien. En onze afhankelijkheid van Amazon voor internet.

Niet specifiek Indisch, maar toch wilde de redactie u dit artikeltje niet onthouden. Het schetst de gevaren van alles wat we tegenwoordig aan het internet hangen om ons leven gemakkelijker te maken; om de wereld om ons heen vanuit onze luie stoel te kunnen bedienen.

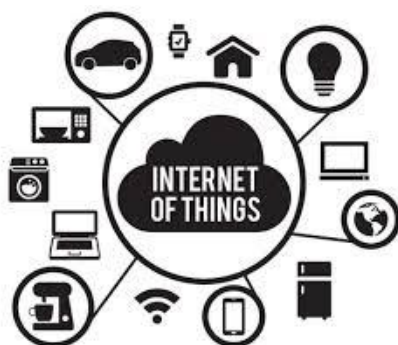
Afgelopen dinsdag 28 februari 2017 druppelden er op Twitter allerlei vreemde berichten binnen. Klachten over Amerikaanse websites en internetdiensten die niet functioneerden. Nieuwswebsite *Business Insider* wilde niet laden, vragenforum Quora deed het niet. Uit diverse Europese landen kwamen klachten over muziekdienst Amazon Music die ineens stilviel. Ook IFTTT (If this, then that), een app waarmee de gebruikers hun 'slimme' thermostaten en lampen aansturen, deed het niet meer. "Mmm. Ik krijg sommige lampen in mijn huis niet aan omdat @IFTTT eruit ligt. Welkom in de toekomst. @internetofshit". twitterde een BBC-journalist.

Al snel was duidelijk wat de boosdoener was: een storing bij Amazon Web Services (AWS), een cruciale leverancier van cloud-diensten waarvan al die verschillende apps en websites afhankelijk zijn. Die draaien namelijk allemaal op de servers van Amazon. De Amerikaanse webgigant startte direct een onderzoek naar de oorzaak van de fout, en vrijdag bleek wat al die storingen had veroorzaakt: een tikfout van een Amazon-medewerker.

Bij een standaard beveiligings-update zette hij één commando verkeerd neer, waardoor wereldwijd minstens honderdduizenden mensen problemen kregen.

Digitale vlindereffect

Het is de digitale variant van het vlindereffect: een vlinder die aan de ene kant van de wereld met zijn vleugels slaat, veroorzaakt aan de andere kant een orkaan. Alleen is de vlinder in het digitale tijdperk een toetsaanslag, en de orkaan een wereldwijde internetstoring. En dit was waarschijnlijk nog maar een klein stormpje vergeleken met wat ons te wachten staat in het *internet of things*, waarschuwen vrijwel alle experts op het gebied van internetveiligheid.

Op donderdag 2 maart 2017 publiceerde de Haagse technologiedenk tank Rathenau Instituut een rapport waarin het nog maar eens benadrukt hoe kwetsbaar dat *internet of things* is voor verstoringen - per ongeluk, maar ook expres. "Met de enorme groei die het aantal *smart devices* doormaakt, wordt het aanvalsvlak voor cybercriminelen met de dag groter," schrijft het Rathenau. "Eén zwakke schakel in een

netwerk, in de vorm van een onvoldoende beveiligd apparaat, kan hackers al toegang verlenen tot dat netwerk, inclusief andere aangesloten apparaten."

De storing bij AWS duurde maar drie uur, dit soort storingen is zeer zeldzaam en in dit geval lijkt de verstoring per ongeluk te zijn veroorzaakt. Maar hoe meer apparaten er aan het internet worden verbonden, hoe kwetsbaarder het systeem wordt. Verbind een lamp of een thermostaat aan het internet, en hij krijgt er allerlei handige functies bij. Maar tegelijkertijd wordt hij onderdeel van een complex netwerk dat beïnvloed kan worden door allerlei externe factoren: van hackers tot stroomuitval in een datacenter, tot dus zelfs een simpele tikfout.

Robot ter grootte van de wereld

"Met het *internet of things* bouwen we een enorme robot ter grootte van de hele wereld, zonder dat we dat doorhebben", schreef beveiligingsexpert Bruce Schneier van Harvard University onlangs in *New York Magazine*. "Hoe krijgen we die robot onder controle?", was zijn retorische vraag. Beveiligingsexperts werken keihard aan oplossingen voor alle kwetsbaarheden die het *internet of things* meebrengt, maar die zijn er nog lang niet.

Bij de Amazon-storing komt bovendien nog een ander risico aan het licht: de afhankelijkheid van Amazon voor het beheren van grote delen van de cruciale

infrastructuur van het internet, en dus van de wereldwijde robot. Volgens recente cijfers van het Amerikaanse onderzoeksbureau Synergy Research Group heeft AWS een wereldwijd marktaandeel van 40 procent in de markt voor serververhuur. Dat is meer dan de concurrenten Microsoft, Google en IBM *bij elkaar opgeteld*.

Als er iets groots mis zou gaan met Amazon, heeft in theorie bijna de helft van de internetdiensten daar last van; en dat wereldwijd. En aangezien we tegenwoordig van vrijwel alles een internet-

dienst willen maken, dringt het risico op verstoring steeds dieper door tot het dagelijks leven, en de huiskamer. Onherroepelijk gaat dan een keer het licht uit, of stopt de muziek - of allebei tegelijk. Dus al die apps waarmee je de verlichting, verwarming, koelkast, gordijnen, radio en TV, enz. kan bedienen vergemakkelijken ons leven weliswaar, maar maken ons ook zeer, zeer kwetsbaar. Dan is een 'smart house' zo smart niet meer.

Loop gerust zelf naar de schakelaar om het licht aan te doen en zet de verwarming zelf

een puntje hoger als je thuis komt. En maak weer eens lekker ouderwets een boodschappenbriefje in plaats van dat je koelkast communiceert met je tablet of je smartphone. Het houdt je nog fris en in beweging ook, dus win-win.

De basis van dit artikel is geschreven door Wouter van Noort voor NRC.

(advertentie)

Reparatie van iPhone, iPad en Android. Snel, vakkundig en redelijk geprijsd.
Klik [hier](#) voor de aanbieding. Borca-Online / ShopDen webshop

Borca **Online**
Computer **Service**

Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

Literaire stadswandelingen op Java

Op de website Indische Literaire Wandelingen staan diverse stadswandelingen in Indonesische steden beschreven, met daarbij citaten uit de boeken van Nederlands-Indische schrijvers die verwijzen naar de straten en gebouwen op de route. Een buitengewoon informatief artikel, waarbij u achter elk stukje blauwe tekst meer informatie aantreft. Ctrl + click en "there is a lot more that meets the eye" om het maar eens in het Engels te zeggen.

Op indischeliterairewandelingen.nl zijn momenteel dertien stadswandelingen beschikbaar in zes verschillende steden op het Indonesische eiland Java: Bandung (2), Bogor, Jakarta (7), Malang, Semarang en Surabaya. Wandelingen in de steden Cimahi, Jogjakarta en Pasuruan zullen nog volgen. De rode draad van elke wandeling zijn werken uit de Nederlands-Indische literatuur, die verwijzen naar locaties op de route. Alle wandelingen zijn zeer

duidelijk uitgewerkt met plattegronden, oude en nieuwe foto's en extra achtergrondinformatie.

In de loop van drie eeuwen heeft de stad zich schoksgewijze vanaf de monding van de Tjiliwung in zuidelijke richting uitgebreid. Omstreeks 1678 bestond Batavia al uit een 'oude' stad en een 'zuider-voorstad'. De aanleg was typisch Oudhollands: grachten, ophaalbruggen, huizen met trapgevels, onderdeuren en raam-

luiken; kerken, zoals bij voorbeeld de Portugese of Buitenkerk, die precies zo in Leiden of Gouda hadden kunnen staan — *Hella Haasse. Krassen op een rots. Notities bij een reis op Java (1970).*

Het citaat hierboven, uit het boek *Krassen op een rots* van de beroemde schrijfster Hella Haasse, beschrijft de Portugese of Buitenkerk. Die monumentale kerk (huidige Indonesische naam *Gereja Sion*) vormt het beginpunt van een van de stadswandelingen in Jakarta, die verder allerlei bezienswaardigheden in de Chinese buurt Glodok aandoet.

Het oude gebouw van Hotel Preanger aan de Grote Postweg, voor 1930.

De boeken en schrijvers

De samensteller van de wandelingen heeft boeken gebruikt van Nederlands-Indische schrijvers die genoemd zijn in twee standaardwerken over de Indische literatuur:

Oost-Indische spiegel: wat Nederlandse schrijvers en dichters over Indonesië hebben geschreven vanaf de eerste jaren der compagnie tot op heden (Rob Nieuwenhuys, 1972) en *Album van Insulinde: De beknopte geschiedenis van de Indisch-Nederlandse literatuur* (Peter van Zonneveld, 1995). Dit heeft geleid tot een lijst van een kleine 90 boeken van 48 schrijvers, uit de 19e en 20e eeuw.

Enkele voorbeelden van bekende boeken die zijn meegenomen bij

het samenstellen van de wandelingen zijn *De stille kracht* van Louis Couperus uit 1900, *Max Havelaar* van Multatuli uit 1860 en *Bandoeng-Bandung* van F. Springer uit 1993. Zo zijn er dus zowel boeken uit de koloniale tijd, als boeken over Nederlands-Indië geschreven na de Indonesische onafhankelijkheid.

De wandelingen

De wandelingen bestaan elk uit duidelijke aanwijzingen voor de route, geïllustreerd met tekstfragmenten uit de verschillende boeken over de gebouwen en straten op de route. Naast de teksten staan foto's van vroeger en nu. Ook zijn er plattegronden beschikbaar van de wandelroute in Google Maps.

Bandung

Twee wandelingen in de hoofdstad van West-Java, Bandung (vroeger *Bandoeng*), zijn allebei in het centrum van de stad. De ene wandeling ([Bandung Centrum A](#)) doet onder andere de [Grote Postweg](#) en de [Bragaweg](#) aan en gaat langs gebouwen zoals de beroemde [Art Deco-hotels](#) en het voormalige hoofdkantoor van *De Eerste Nederlandsch-Indische Spaarkas*.

Een interessant punt op de route is ook het Museum van de Bandungconferentie van 1955, de eerste bijeenkomst van de latere Beweging van Niet-Gebonden Landen. Wandeling [Bandung Centrum B](#) loopt iets noordelijker, langs onder andere het station van Bandung en de kathedraal. De twee wandelingen, van respectievelijk 3½ en 4¼ km, kunnen ook gecombineerd worden

Het Hotel Préanger te Bandong, waarvan ik hier een afbeelding afdruk, is mij eveneens lang in herinnering gebleven, eerstens omdat het een mooi en goed hotel

is, tweedens omdat ik dáár heb kennis gemaakt met een zeer eigenaardig type, een gezondheidzoekende ambtenaar — *Justuk van Maurik. Indrukken van een Tòtòk (1897).*

Zie ook het artikel [Straatnamen in Bandung: vroeger en nu](#), voor een overzicht van de Nederlandse straatnamen in *Bandoeng* in de koloniale tijd en de al dan niet gewijzigde straatnamen in deze tijd.

De Jembatan Kota Intan, gebouwd in 1630 door de VOC onder de naam Hoenderpasarbrug, is de oudste brug van Indonesië en op de route van wandeling Jakarta 1

Bogor

De wandeling [Bogor Centrum Noord](#) loopt ten westen van de botanische tuin in de stad Bogor (vroeger *Buitenzorg*). De wandeling van 5¼ km begint bij het station en loopt onder andere langs de voormalige ambtswoning van de resident van Buitenzorg, de katholieke kerk en het [presidentieel paleis](#) (vroeger een buitenverblijf voor de gouverneur-generaal). Een wandeling Bogor Centrum Zuid wordt nog ontwikkeld.

Het zij nog even gezegd, dat de naam 'Buitenzorg' eene nieuwigheid is. Inlanders noemen de stad nog altijd bij den ouden naam Bogor, dien zij droeg in de roemrijke tijden, toen zij de hoofdstad was van het Hindoe-rijk Padjadjaran — *Augusta de Wit. Java, feiten en fantasiën (1900).*

Jakarta

Jakarta is verreweg de allerbelangrijkste stad van Indonesië, en ook tijdens de koloniale tijd al de hoofdstad onder de naam Batavia. Er zijn nu zeven literaire stadswandelingen beschikbaar voor Jakarta.

De wandelingen [Jakarta 1 Havenkanaal-Kali Besar](#) en [Jakarta 2 Stadhuisplein-Stationsplein](#) zijn in de oude stad van Batavia. De eerste wandeling (4¾ km) gaat onder andere langs verschillende oude kanalen, grachten en bruggen. De tweede wandeling is erg kort (1¼ km) maar leidt langs vijf musea in het oude centrum van Batavia, waaronder het Jakarta History Museum in het oude stadhuis van Batavia. Net buiten de oude stadsmuren gaat wandeling [Jakarta 3 Glodok](#) (3 km) door de Chinese buurt.

Al de Djakartase kali's, goten en grachten schuiven heel langzaam naar zee, net als de kano van Paul van Ostayen. Hoe dichterbij zee, hoe langzamer het gaat. Bij Kali Besar schijnt het helemaal niet meer schuiven en dicht bij Pasar Ikan schuift het vaak weer terug. Hier is het water zo op het oog taai-vloeibaar — *Tjalie Robinsons. Piekerans van een straatslijper* (1955).

Batavia breidde steeds meer uit in zuidoostelijke richting, en zo'n 10 kilometer van de oude stad werd de voorstad Weltevreden gebouwd met grote herenhuizen, overheidsgebouwen en paleizen. Dit gebied, rond het Koningsplein (nu *Medan Merdeka*), vormt nu het centrum van Jakarta. Wandeling [Jakarta 4 Molenvliet](#) (4 km) gaat langs het kanaal Molenvliet, dat de verbinding vormde tussen Batavia en Weltevreden. In en rond het oude Weltevreden voert wandeling [Jakarta 5 Rijswijk-Noordwijk](#) (5½ km) langs deze woonwijken net ten noorden van Weltevreden.

Wandeling [Jakarta 6 Pasar Baroe-Waterlooplein](#) (6 km) loopt door een deel van het centrum van Weltevreden rond het Waterlooplein (nu *Lapangan Banteng*) en de *Pasar Baru* (nieuwe markt). Wandeling [Jakarta 7 Koningsplein](#) (6½ km) gaat rondom en over het oude Koningsplein langs onder andere het nationale museum van Indonesië, de voormalige gouverneurswoning, enkele ministeriegebouwen en het nationaal monument (*Monas*) van Indonesië

Nadat ik op een zo geheel bevredigende manier geslaagd was, ging ik dus naar de H.B.S. en moest weldra merken dat ik ongeveer idioot was op het gebied van wiskunde. Mijn tekort aan scherpte bij meetkundige vraagstukken trachtte ik te verhelpen door mijn superioriteit in opstellen; ik maakte kleine novellen van mijn oplossingen, die soms langs een grote omweg nog juist waren — *E. du Perron. Het land van herkomst* (1935).

De H.B.S. Prins Hendrikschool in Batavia (nu SMA 1 Jakarta) op de route van wandeling Jakarta 6, waar ook onderstaand tekstfragment over gaat

Malang

Volgens de samensteller zou de wandeling [Malang Centrum](#) ook 'Wandelen met Walraven' kunnen heten, want driekwart van de tekstfragmenten bij de wandeling zijn van de hand van schrijver Willem Walraven (1887-1943), die de laatste 12 jaar van zijn leven in de buurt van Malang woonde. De

wandeling van 6 km voert door het centrum van de stad, langs onder andere het station, het gemeentehuis en enkele kerken. De wandeling komt ook langs het in 1934 opgerichte restaurant Toko Oen, waar Walraven overigens nooit over schreef, en het vroegere [Palace Hotel](#).

Semarang

Door de provinciehoofdstad van Centraal-Java gaat de wandeling [Semarang Oude stad](#) (3 km). De wandeling begint bij het station Tawang, een van de oudste stations van het land (zie ook het artikel [Geschiedenis van de Indonesische spoorwegen](#)), en leidt langs oude winkels, scholen en kantoren. De wandeling volgt onder andere een gedeelte van de *Jalan Letjen Suprpto*, de vroegere Heerenstraat. Schrijver Hans Vervoort is in 1975 niet erg positief over deze hoofdwinkelstraat, getuige het volgende tekstfragment. Delen van de oude binnenstad zijn sindsdien mooi opgeknapt.

We volstaan met een paar wandelingen, waarbij al snel blijkt dat Semarang niet veel voorstelt. Een armoedig vervallen zootje is het eigenlijk, de benedenstad dan, en zelfs de hoofdwinkelstraat heeft voornamelijk een sfeer van vergane glorie. — *Hans Vervoort. Vanonder de koperen ploert* (1975).

Surabaya

De 6 kilometer lange wandeling [Surabaya Benedenstad](#) gaat door het centrum van de provinciehoofdstad van Oost-Java. De wandeling voert onder andere langs het station, oude kantoorpanden, een oude gevangenis en huizen in koloniale stijl. De rivier wordt overgestoken via de Roode Brug (nu *Jembatan Merah*), waarover schrijver Johannes Olivier begin 19e eeuw al schrijft:

"Eene houten brug ligt hier over de rivier en verbindt de Chinesche wijk met den oever, welke met de reeds gemelde fraaije woonhuizen der Europeanen versierd is. Honderden vaartuigen en prauwen wemelen door den stroom en vermeederen de levendigheid van dit tooneel. De oevers zelven zijn met fraaije boomen beplant, onder welker lommer de huizen der Europeanen zoo schilderachtig tevoorschijn komen" — J. Olivier.

Tafereelen en Merkwaardigheden uit Oost-Indië, deel I (1836).

De website [Indische Literaire Wandelingen](#) biedt naast de routebeschrijvingen ook meer achtergrondinformatie over de gebruikte boeken en de schrijvers. Ook staat er op de website een uitgebreid overzicht van aanvullende lectuur.

Enkele artikelen op In de Archipel gerelateerd aan de geschiedenis van Nederlands-Indië zijn:

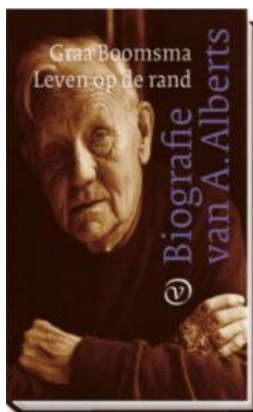
- [Geschiedenis van de Indonesische spoorwegen](#)
- [Straatnamen in Bandung: vroeger en nu](#)
- [Koloniale hotels I: art deco in Bandung](#)
- [Koloniale hotels II: nostalgie in Oost-Java](#)
- [Toen en nu: de haven van Semarang](#)

Bron: "In de Archipel".

Heeft u de Indische enquête al ingevuld? Het kost ca. 12 minuten van uw tijd, maar betekent zo veel voor ons. Gaat u via onderstaande LINK naar de enquête
<http://www.survio.com/survey/d/V2Q6P7Y9H2O8F2Q6L>

Boekbespreking, e-Books, CD & DVD, Presentatie & Signeren

Leven op de rand, Biografie van A. Alberts – Graa Boomsma. Albert Alberts (1911-1995) liet een uniek en persoonlijk oeuvre na met beroemde titels als 'De eilanden' en 'De Vergaderzaal'. Deze raadselachtige schrijver was

een duizendpoot: journalist, vertaler, historicus, memoireschrijver en romancier. Zijn werk werd bekroond met de Constantijn Huygensprijs en de P.C. Hooftprijs. Waarschijnlijk heeft Alberts er nooit aan gedacht dat iemand een biografie over hem zou willen schrijven. Binnen de Nederlandse literatuur is hij altijd een eenling gebleven. Zijn bescheidenheid

was legendarisch en de geringe omvang van zijn romans ook. Hij had een terloopse manier van vertellen die een enorme zeggingskracht had. De publiciteit zocht hij zelf nooit op, hoewel hij wist – vooral na het succes van 'De Vergaderzaal' – dat hij zich beschikbaar moest stellen voor interviews. In veel ogenschijnlijk openhartige gesprekken hield hij altijd zijn tong achter zijn tanden. Op haast laconieke wijze schreef hij over de zware jaren van Japanse gevangenschap, nadat hij als koloniaal ambtenaar in 1942 was opgepakt. In deze bruisende biografie van Graa Boomsma komen deze verzwegen en onderbelichte thema's allemaal aan de orde. *Adviesprijs: € 34,99.*

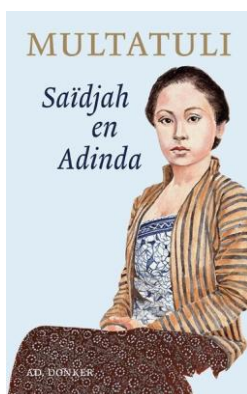
Terasi, Mijn jeugd in Indië – Hans Beynon. De geur van gefermenteerde garnalen, de grondstof voor terasi (trassi) hoort bij de jongste jeugdherinneringen van de in 2016 overleden Hans Beynon. Idyllisch was zijn kindertijd beslist niet. Op zijn vierde jaar verliest hij zijn moeder en op zijn zesde overlijdt zijn vader. Als

wees groeit hij bij verschillende familieleden op. Bij 'Oma Dokja' leeft hij in een echt Indo-huishouden, terwijl hij bij zijn oom Pierre juist zijn 'Indische' manieren moest afleren. Zijn inlandse schoolvriendje Darno laat hem zien dat de strijd mom de onafhankelijkheid onontkoombaar is. Hans Beynon volgde een opleiding in Nijenrode (1947-1949) dat toen nog niet de status van universiteit had. Na Nijenrode volgde een stage als leerling journalist op de redactie van de Nieuwe Rotterdamse Courant (NRC). In 1950 vertrok hij opnieuw naar Indonesië, waar hij tot 1956 redacteur was voor de

Java Bode. Tevens werd hij een correspondent voor De Volkskrant. In 1956 keerde hij definitief terug naar Nederland en werd tot zijn pensionering in 1988, redacteur buitenland bij De Volkskrant. *Adviesprijs: € 17,50.*

Saïdjah en Adinda – G.W. Huygens, naar het boek van Multatuli. In Indonesië is de Max Havelaar in het algemeen slechts bekend door het verhaal van Saïda en Adinda, dat het droevige lot van twee jonge mensen in de dessa vertelt tijdens de koloniale

tijd. Het is de gestileerde samenvatting van de vele trieste knevelarijen die de bevolking moest ondergaan en een liefdesgeschiedenis met een noodlottig einde. Deze geschiedenis is binnen de Max Havelaar een afzonderlijk verhaal, dat bedoeld is om op een geromantiseerde en toch indrukwekkende wijze de heersende misbruiken aan de kaak te stellen. De uitstekende inleiding in dit boek werd geschreven door Dr. G.W. Huygens. Het boek is van illustraties voorzien door Berenice Noordam. *Adviesprijs: € 14,90.*

Het grote VOC boek – Gerrit Knaap, Ron Gulei, Paul Brood. De Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) refereert aan een tijd van ontdekkingen, handelsgeest, technologische ontwikkelingen op het gebied van

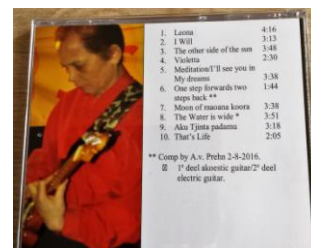

navigatie en cartografie, welvaart, maar ook de donkere kant: onderdrukking, bloedige strijd, uitbuiting. In Den Haag wordt nu de digitalisering van het archief van de VOC voltooid. De meer dan 1200 strekkende meter archief met miljoenen pagina's informatie beschrijven de geschiedenis van tientallen landen in Azië en Zuid-Afrika. In de 17^e en 18^e eeuw. In dit boek wordt voor het eerst gebruik gemaakt van dit overvloedige archiefmateriaal. De reis door dit boek begint met het vertrek uit Nederland en volgt de tocht door het gehele VOC-octrooi gebied. De honderden afbeeldingen geven een adembenemend uitzicht op de wereld van toen. Aan deze rode draad zijn opmerkelijke, ontroerende en schokkende persoonlijke verhalen gekoppeld. *Dit boek is t/m 24 mei 2017 bij Van Stockum verkrijgbaar tegen de introductieprijs van € 29,95.*

Na die datum geldt de normale prijs van € 34,95.

CD & DVD

My Emotions – Albert van Prehn. Op deze Nieuwe CD van een van de bekendste Indische muzikanten zijn een tiental klassiekers te beluisteren. Nummers zoals: Leona, I Will, The Other Side of the Sun, Meditation/I'll see you in my Dreams, One step forwards two steps back, Moon of maoana koora, The Water is wide, Aku Tjinta padamu, en That's Life. Het

eerste gedeelte is gespeeld op akoestische gitaar en het tweede deel op elektrische gitaar. De CD is te bestellen bij Albert van Prehn. *Prijs: € 12,50.* E-mail: albertvanprehn@outlook.com.

De in deze rubriek besproken boeken, CD's en DVD's zijn verkrijgbaar bij de Internet Boekhandel Van Stockum in Den Haag of bij de erkende boekwinkel, tenzij anders vermeld

VAN STOCKUM
INTERNET BOEKHANDEL

www.vanstockum.nl

Meer dan 120 titels over Nederlands-Indië

Neem eens een kijkje in de uitgebreide **boekenwinkel** van Historiek.net:

<https://geschiedenis-winkel.nl/nederlands-indie.html>

LIKE onze nieuwe **facebookpagina**

<https://www.facebook.com/IndischCentrumNICC/>

CREAPRO
VERTALINGEN
■
Den Haag

Vertalingen vanuit en in alle moderne talen
Speciaal: technisch, medisch, juridisch en creatief
Schrijven van uw memoires, brochures en andere teksten

SINDS 1989 VERTALERS & GHOSTWRITERS
DIE U ZORGEN UIT HANDEN NEMEN

Tel: 070-362 05 89 - 06-83205997

W: www.creapro.myplaces.nl

@: creapro@worldonline.nl

VERTAALWERK & GHOSTWRITING

(advertentie)

Korte berichten

NICC Enquête

Als u de NICC Enquête nog niet heeft ingevuld, heeft u daar vanaf nu nog slechts zes weken de tijd voor. Begin mei halen we

de enquête offline en gaan we evalueren. De uitkomsten zullen dan in de editie van juni 2017 bekend gemaakt worden. Tot nu toe hebben al veel lezers de weg naar de enquête kunnen vinden en hopelijk komen daar de komende anderhalve maand nog een flink aantal bij. Natuurlijk hebben wij al regelmatig een blik geworpen op de antwoorden en die stemmen ons zeer tevreden. Wij danken u daarvoor.

Staat zegt dat trein-kaping 1977 wel is verjaard en wil in beroep

De Nederlandse overheid vindt, in tegenstelling tot de rechter, dat de zaak over de treinkaping bij De

Punt in 1977 toch is verjaard. De Staat wil daarom tussentijds in beroep in de rechtszaak, die draait om de vraag of mariniers twee van de Molukse kapers hebben geëxecuteerd. Dat heeft het ministerie van Defensie vrijdag bekendgemaakt. Het ministerie wil ook niet dat de mariniers die destijds betrokken waren bij de bevrijdingsactie door de rechter worden gehoord. Dat zou zeer belastend voor ze zijn. Hoewel de zaak nog loopt, besloot de rechtbank in Den Haag vorige maand al wel dat de zaak niet is verjaard en dat de mariniers moeten worden gehoord. Defensie

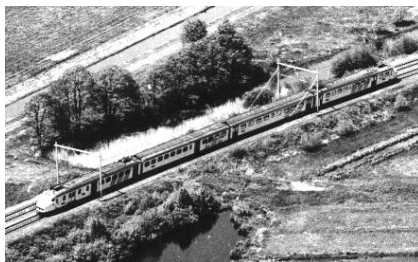

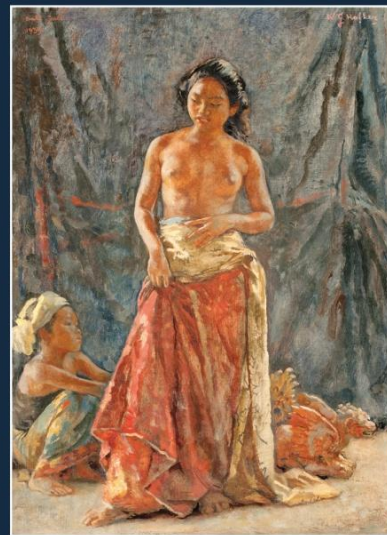
Foto: ANP

vreest dat de beslissing gevolgen kan hebben voor alle gevallen waarin sinds 1954 door militairen en politieagenten dodelijk geweld is gebruikt. Advocaat Liesbeth Zegveld, die de nabestaanden bijstaat, vreest voor vertraging.

ZEEUWS VEILINGHUIS

GEVRAAGD:
INDISCHE SCHILDERIJEN

W. G. Hofker (1902-1981)
Hamerprijs: € 600.000,-

Herengracht 74, 4331 PX Middelburg
Tel. 0118 - 650 680

WWW.ZEEUWSVEILINGHUIS.NL

(advertentie)

Recept

Een zeer smakelijk bijgerecht bij uw rijsttafel, dat u met of zonder sausje kunt serveren.

Ingrediënten:

250 gram gepelde garnalen, 3 gekookte aardappelen, 250 gram fijngesneden dunne prei, 2 apart geklutst eieren, 2 el. dikke kokosmelk, 2,5 dl. kippenbouillon, 1/2 tl. djahé, mespuntje nootmuskaat, peper en zout naar smaak, bloem, paneermeel, ruim olie om in te bakken.

Bereiding:

Haal de gekookte aardappelen door een pureeknijper of prak ze fijn met een vork. Hak de garnalen fijn en meng dit met de puree. Voeg hier aan toe 1 geklutst ei,

Udang sapudi (garnalenballetjes)

de prei, djahé, zout en peper, nootmuskaat en de kokosmelk en meng alles zeer goed. Verdeel het

mengsel in 8 porties en draai hiervan balletjes. Haal deze door de bloem, vervolgens door het 2e geklutste ei en dan door het paneermeel. Verhit olie in een wok en bak ze mooi goudbruin. Breng de bouillon aan de kook, doe de

hittebron laag en laat hierin de balletjes nog 3 minuten nagaren.

Voor de sausjes:

Wat ik zelf graag als sausje maak, is heel eenvoudig 7 el. sweet chilisaus, 2 el. ketjap manis, 1/2 tl. djahé, teentje knoflook uit de knijper. Wat ook lekker is en net zo simpel, is een tomatengembersausje. Dit maakt u van 7 el. gembersiroop, 3 el. tomatenketchup, 1 teen knoflook uit de knijper. Laat dit sausje eventjes enkele minuten door inkoken wat dikker worden. Dan is het nóg lekkerder. Beide sausjes maak ik gewoon op "z'n boerenfluitjes"; dus heel simpel, maar wel erg lekker. **Selamat makan.**

Just4Kids... voor iedereen van 6 tot 16 jaar

Korte berichten

Gezocht: Jong talent

In de rubriek "**Just4Kids**" hebben we eerder al aandacht besteed aan jong talent. Zo plaatsten we een artikeltje over twee meisjes die Indonesische dansen leerden

You've got talent?
tell us about it

en verder ook een stukje over een drumtalentje Heb jij nou ook zo'n talent? Kan je goed gitaarspelen en treed je ook op? Of ben je een tenniskampioen in de dop, een goed biljarter of kan je heel goed dansen of zingen? Misschien ben je wel een hele goeie chef-kok, of ben je een kunstschilder of een fotograaf in de dop. Misschien ook wel een..... Kortom, alle jonge supertalenten van ca. 6 tot ca. 16 jaar oud willen we voor het voetlicht zetten. En wij willen dat aan iedereen vertellen. Als je zelf niet zo heel goed kan schrijven, vraag dan of jouw ouders een stukje willen insturen met een fotootje erbij. Of je stuurt jouw

verhaal gewoon in je eigen woorden naar de redactie, dan maken wij er samen met jou een echt leuk artikel van. **Stuur je reacties dan naar:**

info@indisch-centrum-denhaag.nl **DOEN HOOR....!!!**

Help NICC Magazine aan nieuwe abonnees

Verras uw familielid, vriend, kennis of collega met een GRATIS ABONNEMENT
info@indisch-centrum-denhaag.nl

Recept Dadar Mangga

Een heerlijk dessert waar je kinderen altijd een plezier mee doet: Flensjes met een vulling van mango. En natuurlijk niet alleen kinderen, toch? Hier een geweldig lekker recept met bovendien een traditionele Gula Djawa voor er overheen. Smullen maar.

Ingrediënten:

75 gram bloem, 75 gram rijstemeel, 125 gram geraspte kokos, 1 zakje bakpoeder, 2 el. poedersuiker, 3 eieren, 325 ml. volle melk, 2 rijpe mango's, olie om in te bakken.

Gula Djawa:

250 ml. dikke kokosmelk, 4 el. gula djawa (palmsuiker) los of 2 schijfjes.

Garnering:

125 gram geraspte kokos.

Bereiding:

Schil en snijd de mango's in blokjes en klop de eieren los.

Meng dan de bloem, rijstemeel, geraspte kokos, bakpoeder en poedersuiker goed door elkaar. Voeg dan de eieren toe en de melk en roer met een garde alles tot een glad beslag. Verhit in een koekenpan een scheutje olie en bak de flensjes om en om tot ze er mooi goudbruin uitzien. Verhit intussen in een steelpannetje de kokosmelk en smelt hier de gula djawa in. Leg op een bord een flensje, besdek één helft met de stukjes mango en vouw de lege helft van het flensje er overheen. Giet wat van de saus er overheen en bestrooi met geraspte kokos. Een dessert om je vingers bij af te likken. **Selamat makan.**

Links4Kids

Heel veel leuke LINKS voor kinderen, maar niet alleen voor kinderen:

Doorlinkwebsite naar tal van Indische en Indisch gerelateerde websites, blogs, personen en onderwerpen.
<https://linkenindisch4ever.wordpress.com/>

Website over online **geschiedenis** van, voor en met Indische Nederlanders.
<http://www.indischhistorisch.nl>

Informatie over **scholles-pakketten** over het voormalige Nederlands-Indië.
www.gastdocenten.com

Indisch Herinneringscentrum Bronbeek
www.indischherinneringscentrum.nl

Informatie over de **Nationale Indië-Herdenking** op 15 augustus. www.indieherdenking.nl

Een **Indische start-pagina voor de jeugd:** <http://suara-baru-kecil.jouwpagina.nl>

De **Jeugdwebsite** van de Nederlandse Oorlogsgravenstichting (Ned.-Indië).
<http://www.eenlevenverloren.nl/index.php?go=home.personen@pagenr=1>

Taman Indonesia, Het leukste kleine Indonesische dierenpark in Nederland. <http://www.taman-indonesia.nl>

Villa Zebra, landelijke jeugdorganisatie
<http://www.villazebra.nl>

Een informatieve website met heel veel **Theatervoorstellingen**, overal in Nederland en voor iedere leeftijd.
<http://www.kindertheater.nl/>

Kunstbende, Een landelijke organisatie met afdelingen in alle provincies voor iedereen van 13 tot en met 18 jaar.
<http://www.kunstbende.nl>

Jeugd Startpagina "Open Start" <http://jeugd.openstart.nl>

Koorenhuis - Den Haag, cursussen en workshops voor muziek, dans, kunst en theater.
<http://www.koorenhuis.nl>

Weblog "Indische Jeugd-letteren" Blog van Marjorie van Putten:
<http://indischejeugdletteren.wordpress.com/over-mij/>

Young Adult Books, website met boekrecensies en webshop over boeken voor middelbare scholieren.
<http://www.youngadultbooks.nl/>

Jeugdbieb, leuke en informatieve website. <http://www.jeugdbieb.nl>

Cultuur, Jeugd, Sport en Media in Vlaanderen, website met van alles.
<http://www.cjsm.vlaanderen.be>

Kinderboekenpraatjes. Veel boeken uitzoeken voor elke leeftijdsgroep.
<http://www.kinderboekenpraatjes.nl>

Website **Indische Jeugdboeken**, compleet met een bestellink.
<http://www.antiquariaat-anna.nl/boek/kameleonboeken>

Column:

Door: Chantal

Daar zit ik dan. Om bijna 7 uur 's morgens nog een keer mijn tekst dor te lezen. Wie ik ben? Gewoon Chantal. Vroeger werd ik wel eens geplaagd met 'Chantal Bantal'. In het begin voelde ik mij een beetje buitengesloten door de kinderen die wel Maleis spraken en mij als Belanda zagen omdat ik niet wist wat Bantal betekende.

Ondertussen weet ik wel beter. Ik ben niet of/of, maar en/en en daar ben ik beretrots op. Al ben ik uiteindelijk genaamd als mijn vader: Merkelbach, getrouwd met een Belanda en heet dus alweer een tijdje Snijders-Merkelbach.

Ik ben geboren in 1972 in Rotterdam in Kralingen. En ik had uiteraard nog geen flauw idee hoe mijn leven eruit zou gaan zien. Inmiddels kan ik zeggen dat ik prima geland ben. Ik voel mij als mens en als professional trots op mijn Indisch- en Moluks-zijn. Als klein meisje werd ik altijd op handen gedragen als ik dansjes deed voor de familie, natuurlijk als ik mijn rapporten liet zien met goede cijfers, diep in mijn hart liever teksten in mijn hoofd bedacht, met mijn poppen speelde, niet op kon tegen mijn grappige vader en mij gelukkig voelde als ik kon kletsen met mijn moeder die in de keuken stond te kokkerellen.

Eigenlijk is schrijven mijn passie; alleen de artrose in mijn handen en mijn lijf werkt niet altijd mee. Maar soms voel ik mij zo opgelucht als ik van alles op papier zet, dat ik door het getintel heen schrijf.

Als sociaal cultureel werker en sociaal pedagogisch hulpverlener en maatschappelijk werker voelde ik mij echter toch nooit echt helemaal voldaan. De bureaucratie frustreerde mij keer op keer en toen ik vlak voor de economische crisis mijn onder-

neming 'bureau LUEC' mijn team en mijn activiteiten moest opgeven, toen raakte ik in een dalletje. Maar ik klom daar weer uit, toen ik een zwanen gezin heb geholpen en ben inmiddels door het geven van poppentheater voorstellingen en het begeleiden van Systematische Familieopstellingen weer trots op mijn onderneming 'Zwaan Zinnig' en mijn artiestennaam 'Tante Sjan'.

Het ligt absoluut niet in de Indische cultuur om zo enorm over mijzelf te praten, maar wil je het goed doen in de Sociale sector, dan moet je jezelf af en toe toch op de voorgrond plaatsen, anders red je het niet. Ik voelde mij steeds meer door de mangel gehaald, maar probeerde en probeerde en..... durfde uiteindelijk steeds meer mijn hart open te stellen.

Op school waren er hier en daar wat leerkrachten, die mij erop wezen hoe goed ik kon schrijven. In het begin wimpelde ik dat maar af met een non-verbale glimlach, maar het schrijven begon naar meer te smaken. Ik schreef soms in het welzijnswerk zulke goede stukken, dat er waarschijnlijk een

hoop managers hebben geprofitteerd van mijn plannen. Ik was goedgegelovig en nog steeds. Vreemd, want hoe vaak ik mijn oma niet heb verteld dat ze niet zo veel aan anderen moest geven.....

Ach ja, mijn oma. Nu acht jaar geleden overleden. Het voelt alsof het kort geleden is en de pijn zal nooit helemaal overgaan. En dit is de belangrijkste reden dat ik nu columns ga schrijven.

Selamat datang.... welkom. Ik hoop dat ik met mijn column net zoveel mensen bereik als vanuit mijn onderneming. En dat u net zo'n hartverwarmend gevoel krijgt als u dit leest als wanneer ik het schrijf voor NICC Magazine. Het NICC heeft weliswaar nog geen plek waar allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden, maar wel in mijn hart. In mijn beleving is het een Cultureel Centrum voor Nederlands Indische mensen en degenen die hier raakvlakken mee hebben, zal ik maar zeggen.

Nee, ik schrijf bewust niet alsof ik een Indisch accent heb (Loh, waarom sou ik, dese dame is van 1972 toch?) Immers ik ben net zo aangepast als dat ik Indisch ben. Sterker nog, ik ben Indisch en Moluks en geboren in Rotterdam Kralingen. Maar wat maakt mij, laat staan u dat nou uit. We zijn toch allemaal wereldburgers....?

Echter het maakt wel degelijk uit. Gewoonweg om de simpele reden dat zowel de Indische als de Molukse mensen zich nu eenmaal niet erkend voelen door notabene het land, waar onze kinderen en kleinkinderen en soms zelfs al achterkleinkinderen geboren werden. Ik hoop dat nu het toch winter is in 'ons' koude kikkerlandje ik in ieder geval een beetje hartverwarmend stukje tekst mag delen met u, ook al is dit (nog) digitaal.

In deze column hoop ik dat u een warm gevoel krijgt, dor u te realiseren dat alles in ieder geval niet voor niets is geweest. Wat ik hiermee bedoel? Dat ik mij bezig houd, als 2^e maar ook als 3^e generatie (mijn vader is 'daar' geboren en mijn moeder 'hier', maar drie van mijn grootouders weer 'daar') met ons wel degelijk Indisch- en Moluks-zijn. Indonesisch-zijn vind ik wat lastiger om te uiten. Het waarom hiervan hoef ik u misschien niet eens uit te leggen. Ik hoop dat u als lezer – al is het maar alleen een pleistertje op de wonde – een beetje (h)erkenning krijgt door mijn geschreven stukjes. Nee, ik ben geen schrijfster, althans ik heb

er niet voor geleerd volgens het boekje.

Ondanks dat mijn beide ouders erg verschillen van elkaar en vergeleken met mij, veel meer op zichzelf zijn, denk ik dat ik na hun echtscheiding mij nog meer ben gaan bezighouden met het belang van familie, familiegevoel en het belang van het behoud van cultuur, identiteit en samenzijn. Laatst sprak ik wat Indische vriendinnen van mij. Eén is ook Moluks. Gevoelsmatig kennen we elkaar al veel langer. Onze generatie lijkt soms of we het juist wel of juist helemaal niet willen hebben over onze identiteit. Er is al zoveel geschreven. Gefilmd en

gefotografeerd, maar toch.... blijft dat gevoel van (h)erkenning, ondanks dat je elkaar niet kent.

Daarom ben ik deze columns ook gaan schrijven. Gewoon voor mensen die het leuk vinden om wat te lezen van een Indische Molukse vrouw van 2^e en 3^e generatie met een gezin.... Om door te geven dat datgene wat gevoeld wordt, geleefd mag worden en bovenal moet blijven worden doorgegeven.

Tot de volgende keer. Chantal.

Teken de petitie 'Traktaat van Wassenaar 1966' op: <http://uitbetalentvw66.petities.nl/>

De Indische Agenda

LET OP! Sluitingsdatum kopij op 8 april 2017

T/m 18 juni 2017: Tussen twee werelden. Fototentoonstelling van de bekende familie-fotograaf Wim Millenaar (1887-1955) over zijn eigen familie. De foto's tonen een intiem portret waarin het leven tussen twee culturen centraal staat, deels in Nederlands-Indië en deels in Nederland. Het levensverhaal van zijn gezin heeft Millenaar op de gevoelige plaat en rolfilm vastgelegd in maar liefst 7777 kiekjes. Van de foto's die hij in meer dan veertig jaar maakte, zijn alle negatieven van bijzonder goede kwaliteit. De foto's lezen bijna als

Kinderen Millenaar en De Vries met twee Alfoerse meisjes 1924 in Honitetoe en familie Millenaar in Artis in Amsterdam, 1932.

een dagboek. Bij de expositie verschijnt een prachtige publicatie die voor € 14,95 te koop is in de Kunsthalwinkel. De locatie is: **Kunsthal Rotterdam**, Museum-park, Westzijde 341, 3015 AA Rotterdam, Tel: 010-4400300. Openingstijden: di. t/m za. 10.00 tot 17.00 uur, zondag en feestdagen 11.00 tot 17.00 uur. Nadere informatie vindt u op de website van Kunsthal Rotterdam: <http://www.kunsthal.nl>.

31 maart t/m 10 september 2017 – Expositie: Nieuw licht. Het Indisch impressionisme van Bleckmann. Wilhelm 'Willem' Christiaan Constant Bleckmann, in 1853 in Batavia geboren als zoon van een KNIL-officier, wil van meet af aan schilder worden, maar verdient de kost als ambtenaar. Tijdens een verblijf in Nederland in 1877 volgt hij schilderlessen aan de Rijks-academie van Beeldende Kunsten in Amsterdam bij August Allebé. Hij raakt er onder de indruk van

het werk uit de Haagse School, dat in die periode populair wordt. Vrij snel na terugkeer in Indië laat hij zijn loopbaan als ambtenaar achter zich en wordt tekendocent. Hij kan zich dan meer ontplooiën als schilder. Hij verbeeldt vooral het landschap en de mensen. Als enige van de dan in Nederlands-Indië werkende kunstenaars werkt hij in de impressionistische stijl, waarin de invloed van de Haagse School sterk aanwezig is. In 1899 komt hij definitief naar Nederland en vestigt zich in Den Haag. Hij wordt onder meer lid van Pulchri Studio en exposeert regelmatig. Hij overlijdt op 9 april 1942. Zijn Indische werk is, onterecht, grotendeels vergeten. Zowel in Nederland als in Bleckmanns geboorteland. Het is ook voor huidige Indonesische kunstenaars hoogst interessant om te zien hoe Bleckmann hun land destijds schilderde. De locatie: **Museum Bronbeek**, Velperweg 147, 6824 MB Arnhem. Tijden di. t/m/ zo. 10.00 tot 17.00 uur. Toegang: volw. € 6,00; 6 t/m 18 jr., CJV, 65+ € 3,00; Museumkaart en div. andere Pasen (zie website) gratis. Alle inlichtingen:

<https://www.defensie.nl/onderwerpen/bronbeek>

25 maart 2017: Dansavond. Gezellig en een gemoedelijke sfeer, daar is iedereen het over eens als ze eenmaal deze dansavond bezocht hebben. Op de tonen van de allround band "Blue Velvet" kunt u de dansvloer

op De catering zorgt voor uitstekende Indische snacks en maaltijden. De locatie is: **Bowling en Partycentrum Maaspoort**, Marathonloop 3m 5235 AA in Den

Bosch. Tijden: zaal open 19.00 uur, aanvang 20.00 uur en einde om 00.30 uur. Toegang: € 8,50 in de voorverkoop en € 10,00 aan de zaal. Nadere info en reservering: John en Stanley: 06-31264602.

21 april 2017: S.I.N.G. koempoelan. De Royal Rotterdam Lloyd, Ms. Sibajak, hoopt u te begroeten op een gezellige kumpulan. Deze worden iedere maand gehouden. Altijd is er live

muziek, waarop u kunt dansen op een ruime dansvloer. Bovendien wordt er een loterij gehouden waarbij leuke prijzen te winnen zijn. De loten kosten slechts € 3,00 per boekje van 5 loten. En uiteraard zorgen Ruud en Lies Bik dat de Indische keuken aanwezig is. Kaarten hoeft u niet te reserveren, het is gewoon aanschuiven want er is volop plaats. Achter de bar staat zoals altijd Wim om u van de nodige verfrissingen te voorzien. Locatie: **Welkomstkerk** Rijnstraat 20, 5115 EK Den Bosch. Tijden: 13.00 tot 17.00 uur. De toegang bedraagt slechts € 4,00 en jong en oud is van harte welkom. De volgende kumpulans zijn op 19 mei, 16 juni en 21 juli.

30 april 2017: Tjidengkamp Reünie. Op het Landgoed Bronbeek wordt de jaarlijkse Tjidengkamp Reünie gehouden. Het programma wordt nog nader bepaald en kunt u op een later tijdstip lezen op de website. Bij aankomst wordt u verwelkomt met koffie of the met spekkoek en ontvangt u een coupon voor de nasi rames. Locatie: **Kumpulan Bronbeek**, Velperweg 147, 6824 MB Arnhem. Tijden: 10.30 tot ca.

16.00 uur. Toegang: € 25,00 per persoon, incl. koffie/thee en de maaltijd. Aanmelden via formulier: <https://www.tjidengkamp.nl/meld-hier-aan-komende-reunie-op-30-april-2017/> Het entreebedrag svp storten op rek. IBAN: NL87 INGB 0688 0465 17 t.n.v. JL Freibothm Almelo, o.v.v. Tjidengkamp Reünie en het aantal personen. Vermeld ook uw e-mail. U krijgt dan een bevestigingsmail van uw deelname met uw entreebewijs. Informatie: <https://www.tjidengkamp.nl>, mail: info@tjidengkamp.nl.

Mei t/m november 2017: The Great Liao. Een vergeten dynastie uit Binnen-Mongolië 907 – 1125 AD. Deze unieke tentoonstelling vertelt het verhaal van een nomadisch volk dat in de 10^e en 11^e eeuw een groot en machtig rijk had opgebouwd in Mongolië, dat toen het zuiden van Rusland en het noorden van China

omvatte. Voor het eerst komen ruim honderd schitterende voorwerpen zoals aardewerk, serviesgoed en sieraden naar Assen. Eerder waren ze te zien in Keulen, Zürich en New York. Echter de laatste tien jaar zijn de artefacten niet meer op reis geweest. Het

hoogtepunt van de expositie is wel het gouden dodenmasker van prinses Chen, die in 1018 op jonge leeftijd overleed. Locatie: **Drents Museum**, Brink 1, 9401 HS Assen
 Openingstijden: di. t/m zo. 11.00 tot 17.00 uur. Toegang: € 13,00, CJP € 8,00, groepen vanaf 10 personen € 10,00 per persoon. Kinderen en jeugd tot 18 jaar gratis. Museumkaart gratis.

25 mei t/m 5 juni 2017: 59e Tong Tong Fair. Verreweg het bekendste en de grootste Eur-Aziatische festival ter wereld, die dit jaar weer 12 dagen zal duren. Er is op dit moment nog niet zo heel veel over deze editie te vertellen, omdat veel programma-

onderdelen nog moeten worden ingevuld. Maar reserveert u alvast de data in uw agenda. Want dit mag u niet missen. Houd u ook de website nauwgezet in de gaten: tongtongfair.nl.

18 en 19 juni 2017: SETAN JAWA tijdens het Holland Festival. Het is nog ver weg, maar in verband met de te verwachten toeloop op de entreebewijzen hier alvast een aankondiging. Begin vorige eeuw zochten veel arme Indonesiërs hun toevlucht tot de Javaanse mystiek, in het bijzonder tot de rituelen die een mens rijk zouden maken. SETAN JAWA ('Javaanse duivel') toont het Faustiaanse verhaal van een man die een pact sluit met de duivel. Deze maakt hem zo rijk, dat hij kan trouwen met een prinses. Maar de prijs van dit geluk is hoog. Regisseur Garin Nugroho – van wie onder andere de OPERA JAWA te zien was in het IFFR – heeft zich voor deze nieuwe zwijgende film laten inspireren door de donkere sfeer en stijl van klassiekers als Nosferatu en Metropolis. Er is een live uitvoering van de soundtrack door het Rahayu Supanggah Gamelan Orchester en het Nederlands Kamerorkest en is gecomponeerd door Rahayu Supanggah. Een magisch-realistisch meesterwerk uit de moderne Indonesische Cinema. Locatie: **Muziekgebouw aan 't IJ**, in Amsterdam. Aanvang: 19.45 uur; start film om 20.30 uur, duur van de film: 70 minuten, zonder

pauze. Toegangsprijzen: € 36,00 pp. (Studentenpas, CJP: € 33,00). Belangstellenden worden met klem verzocht NU vast kaarten te reserveren, gezien de verwachte toeloop, via de website <http://www.hollandfestival.nl/nl/programma/2017/setan-jawa/> of op het adres: Stadsschouwburg Amsterdam, Leidseplein 26, 1017 PT Amsterdam, ma t/m za 12.00 – 18.00 uur, Tel: 020-5237787.

Help NICC Magazine aan nieuwe abonnees

Verras uw familielid, vriend, kennis of collega met een GRATIS ABONNEMENT
info@indisch-centrum-den Haag.nl

De zomertijd gaat weer in op 26 maart 2017

Pasar Kalender 2016

(update: 1 maart 2017)

Januari

14, 15: Steenwijk <http://www.istemewa-events.nl>
26, 27, 28: Breda <http://www.winkelcentrumhogevocht.nl>

Februari

18 t/m 26: Amsterdam www.woutnijlandevenementen.nl

Maart

4, 5: Rijswijk (ZH) www.pasarmalamrijswijk.nl
10, 11, 12: Zwolle <http://www.istemewa-events.nl>
19: Kallenkote (Steenwijk) www.tamanindonesia.nl
24, 25, 26: Arnhem www.stellarevents.nl
31: Apeldoorn www.pasarfestival.nl

April

1, 2: Apeldoorn www.pasarfestival.nl
15, 16, 17: Rotterdam <http://www.istemewa-events.nl>
21, 22, 23: Nieuwegein www.stichtingstellar.nl
28, 29, 30: Brussel – BE <http://www.istemewa-events.nl>
30: Zutphen www.pasaroostwest.nl

Mei

1: Brussel – BE <http://www.istemewa-events.nl>
5, 6, 7: Hasselt – BE <http://www.istemewa-events.nl>
6, 7: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
5, 6, 7: Geleen www.pasarfestival.nl
20, 21: Landgoed Nienoord (Leek) www.stichtingstellar.nl
25 t/m 28: Antwerpen – BE <http://www.istemewa-events.nl>
25 t/m 31: Malieveld Den Haag www.tongtongfair.nl

Juni

1 t/m 5: Malieveld, Den Haag www.tongtongfair.nl
3, 4, 5: Den Helder www.stichtingstellar.nl
9, 10, 11: Purmerend <http://www.istemewa-events.nl>
16, 17, 18: Goes <http://www.istemewa-events.nl>
17, 18: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
23, 24, 25: Leeuwarden www.stichtingstellar.nl
30: Zeist <http://www.istemewa-events.nl>

Juli

1, 2: Zeist <http://www.istemewa-events.nl>
7, 8, 9: Eindhoven www.stichtingstellar.nl
???: Breda www.raffyzorg.nl
8, 9: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
14, 15, 16: Groningen www.pasarfestival.nl
22, 23: Emmeloord <http://www.istemewa-events.nl>
28, 29, 30: Oostende – BE <http://www.istemewa-events.nl>

Augustus

13 t/m 16: Dordrecht <http://www.istemewa-events.nl>
17: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
18, 19, 20: Tilburg www.stichtingstellar.nl

September

8, 9, 10: Assen www.pasarfestival.nl
15, 16, 17: Middelburg www.stichtingstellar.nl
16, 17: Kallenkote www.taman-indonesia.nl
21 t/m 24: Alphen a/d Rijn <http://www.istemewa-events.nl>
29, 30: Enschede www.pasarfestival.nl
30: Maastricht <http://www.istemewa-events.nl>

Oktober

1: Enschede www.pasarfestival.nl
6, 7, 8: (nieuwe locatie) <http://www.istemewa-events.nl>
20, 21, 22: Nijmegen www.pasarfestival.nl
28, 29: Leek www.stichtingstellar.nl

November

11, 12: Rijswijk www.pasarmalamrijswijk.nl
???: Den Haag <http://www.manggarmegar.nl>

December

23 dec. t/m 7 jan.: (behalve 1^e Kerstdag en Nieuwjaarsdag)
Arnhem, Burgers Zoo <http://www.istemewa-events.nl>

Uw pasar aanmelden voor deze lijst? # info@indisch-centrum-denhaag.nl
ook kleine particuliere en verenigings pasars welkom (ter beoordeling door de redactie)

MEER DAN 40 NIEUW
LANDEN

1ct naar vaste lijn
/min

[▶ Meer informatie](#)

Colofon

Digitaal maandelijks Magazine van:
Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Hoofdredacteur: Hans Vogelsang

Redactie:

Jean-Marie Bosch van Drakestein

Ron Kraft

Henk Harcksen

Fotoredactie: Han Dehne

Juniorredacteur: Chinook de Deugd

Correspondenten:

Albert van Prehn (Muziek, column)

Ferry Schwab (ICM-online)

Silfraire Delhay (Indisch Platform)

Sabina de Rozario (Door Blauwe Ogen)

Armando Ello (Hoezo Indo)

Ivo Pabbruwe (New Zealand)

Gedichten: Mary-Jane Sahanaja

Vormgeving & lay-out: Hans Vogelsang

Ondersteuning: Groep de Mos

Technische realisatie & verzending:

Dennis van der Ham

<http://www.borca-online.nl/>

Verschijsing: de 15^e van elke maand

Sluitingsdatum kopij en advertenties:

de 10^e van elke maand

Advertentietarieven: op aanvraag

Abonnementen NICC Magazine: GRATIS

info@indisch-centrum-den Haag.nl

Postadres: Newtonstraat 660

2562 LA Den Haag - Netherlands

W: www.indisch-centrum-den Haag.nl

E: <http://indisch-centrum-den Haag.blogspot.com>

@: info@indisch-centrum-den Haag.nl

Rabobank IBAN: NL39 RABO 0129 216 836

t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag

BIC: RABONL2U

Overname van (delen van de) inhoud is toegestaan, mits met bronvermelding.

© 2016 N.I.C.C. Den Haag

ICM online

NIEUWS en ACTUALITEITEN binnen de INDISCHE GEMEENSCHAP sinds 1999

DE *Indische* INTERNETKRANT

WWW.ICM-ONLINE.NL

Herdenkingssymbool Melati

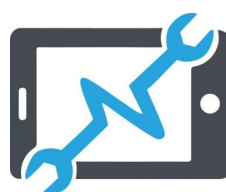
De Melati, de Indische jasmijn, is het herdenkingssymbool dat u kunt dragen op 15 augustus.

Prijs: per stuk : € 3,00; per 5 stuks: € 12,50; per 10 stuks: € 25,00

De prijzen zijn incl. administratie- en verzendkosten (Nederland)

Bestellen: <http://webshop.indieherdenking.nl/nl/>

SHOPDEN
BORCA ONLINE

Borca Online
Computer Service
Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

	N A A M	e – M A I L A D R E S
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

Deze e-mail-adressenlijst 'knippen en plakken' en versturen naar e-mail: info@indisch-centrum-den Haag.nl of printen en versturen per post (voldoende frankeren) naar: Administratie NICC Magazine # Newtonstraat 660 # 2562 LA Den Haag